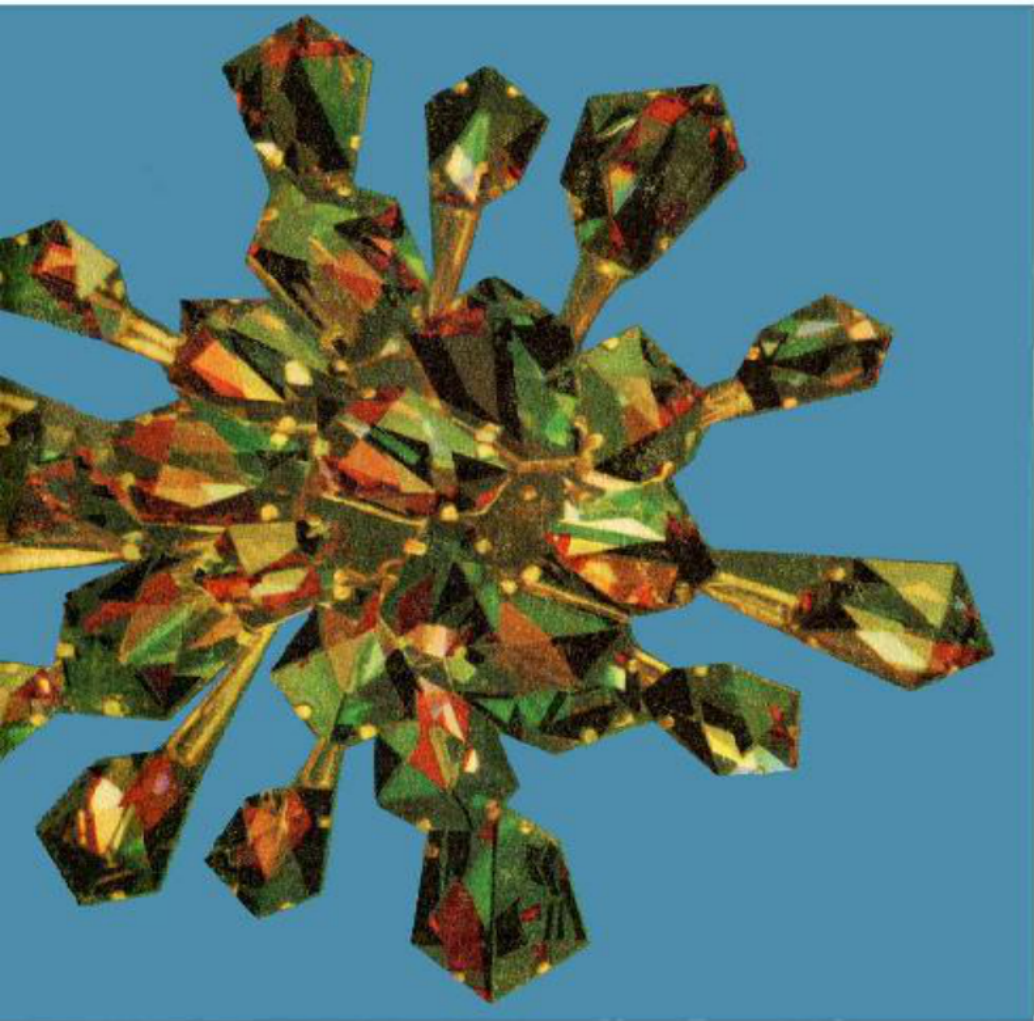

VOICU BUGARIU
VOCILE VIKINGILOR

EDITURA ALBATROS

VOICU
BUGARIU

**VOCILE
VIKINGILOR**

virtual-project.eu
== aladrian ==

Coperta: DAMIAN PETRESCU

**EDITURA ALBATROS
1970**

Lui Ion Hobana

vocile vikingilor

Acum erau cu toții pe o masă lungă, înaltă de două palme, întinși alături unul de altul, cu fire lucioase străbătându-le țeasta, privind tavanul decorat straniu cu ochii lor uluiți, ce începeau abia vizibil să se aburească. Forme ciudate, legate între ele prin fire groase ca niște otgoane, bâzâiau. Pe lângă ei treceau umbre în halate albe, privindu-se scurt și înțelegându-se fără cuvinte. Halatele apăsau niște ieșituri strălucitoare și zgomotele din încăpere deveneau tot mai țiuitoare, ca țiipătul sfredelului în piatră.

*

Fuseseră găsiți pietrificați, cu ochii sticloși și holbați, prinși de îngheț în poziții extatice, privind țință spre un paradis de căldură. Cei mai mulți zăceau ghemuiți, cu capetele date pe spate și răzimate de borduri. Ochii lor erau bile dure de safir. Nimic deznădăjduit nu se putea citi în privirile înghețate. Păreau o sectă religioasă cuprinsă de moarte în timpul extazului. Gurile câtorva erau larg deschise. Duhul unui ultim răcnut de luptă sau de implorare a zeilor plutea în jurul lor. Își părăsiseră vâslele, se amestecaseră, înainte de moarte. Niciunul nu rămăsese la postul său. Acel ce părea a fi șeful privea în depărtare, destins, zâmbind parcă duios. În mâna dreaptă ținea sabia. Zăcea șezând. Încercase poate să moară în picioare, rezistând mâinilor de fier ce-l apăsaseră tot mai greu pe umeri. Dar simțise deodată, la fel cu luptătorii lui, acea căldură necunoscută și se dăruise ei cu o patimă uitată în lungi ani de lupte, rușinându-se parcă de slăbiciunea lui, aducându-și aminte fulgerător de iubirile din tinerețe. Îl cuprinsese apoi fericirea aceea multicoloră, ce se rotea odihnitor prin fața ochilor lui recunoscători, deschiși tot mai larg. Devenise numai privire. Chipurile băieților lui apăreau pentru o clipă în spărturile cercului aceluia; iubite din tinerețe îl priveau; luptătorii lui mânuiau săbiile răcnind mut, risipindu-se în fum. Apoi culorile păleau, se amestecau încet.

*

Ochii li se umezeau. Umbrele albe umblau acum mai iute, apăsau repede ieșiturile acelea de felurite culori. Sticlele ce le aveau în dreptul privirilor sclipeau scurt, aruncând raze de-o clipă.

Dar cei culcați nu se mișcau, nu spuneau nimic.

Ceilalți forfoteau neliniștiți. Păreau întristați. Se adunaseră într-un cerc amuțit și se priveau în ochi. Măinile le atârnavă fără putere. După un timp unul dintre ei se mișcă extenuat și făcu un perete întreg să alunece tăcut spre nu se știe unde. Vuietul mării pătrunse răbufnind în încăperea. Mirosul amărui intră ca o uitare. După câteva minute peretele alunecă la locul lui și zgomotul mării fu tăiat. În încăperea mai persistă o vreme mirosul mării și apoi izurile ciudate ale lucrurilor de acolo îl acoperiră. Bâzâitul deveni din nou singurul sunet.

Abia simțit, ochii celor întinși unul lângă altul acolo pe masa aceea joasă începură să se mărească, umplând încăperea cu un lichid albastru-auriu arzător, aproape insuportabil de privit de către cei în halate albe.

Buzele vikingilor începură să tremure, se mișcară, se rotunjiră într-un murmur.

Murmurul creștea, creștea, vinele gâturilor li se îngroșau ca frânghiile; acum era un vuiet amenințător, ce se transforma în urlatul mării izbite de furtună. Un ocean urla monstruos prin gâtlejurile oamenilor culcați acolo jos, unul lângă altul. O culme, ca zgomotul izbirii a două uriașe săbii și apoi, treptat, tot mai încet, până la stingere.

Ochii le păleau, se micșorau, lumina albastră ce inundase încăperea reîntra cu iuțea în ei, dispărând. Buzele le tremurau și, aproape dintr-odată la toți, încremeniră. Bâzâitul încetă.

Grupul celor în halate albe rămăsese nemișcat, statuar. Apoi răsunară hohote femeiești de plâns. Cu umerii căzuți, se priveau la nesfârșit. Peste câțva timp unul dezvălui din nou marea. Cei culcați aveau ochii sticloși.

recital de balet vechi

Coloana de flăcări năvălea. Sistemul solar al Pământului era aproape.

În interiorul navei domnea liniștea. Semnalizatoarele erau singurele semne de viață. Pâlpăiau. Părea că nava este lipsită de oameni.

Deodată apăru o femeie, umblând lin, aerian. Absentă, cu mișcările degajate și triste ale omului care nu speră să se întâlnească cu cineva, străbătu coridorul ce ducea la cabina legăturilor exterioare. Era suplă, cu ceva de sălbătăciune în mișcări. Evoca o felină ce trece leneșă, pregătindu-și saltul.

În curând nava va intra în zona din care legătura cu Pământul va fi posibilă.

Era singură. De doi ani era singură cu amintirile și cu spaima ororii de pe Planeta Soarelui Albastru. Plecaseră opt. Călătoria urma să fie îndelungată. Ținta era planeta ce emitea ciudatele semnale ritmice, de nedezlegat pentru pământeni. Drumul durase mult. Fără incidente. Planeta străină îi întâmpinase însă cu ferocitate. Oroarea cenușie îi atacase fulgerător. Toți muriseră, înainte de a putea spune măcar un cuvânt de bun rămas. Singură ea scăpase, din întâmplare sau printr-o ciudată imunitate feminină (era singura femeie din expediție). Însăpăimântată, declanșase robotul programat pentru dirijarea întoarcerii și așteptase, într-o continuă somnolență, trecerea timpului. După un an, nava întâlnise un câmp magnetic energetic ce supusese propulsoarele la sarcini sporite. Combustibilul întoarcerii, care era la început excedent, devenise mai întâi sensibil suficient; apoi păru că nava nu va mai putea să revină cu propriile mijloace pe planeta ei. Într-o zi, când Anda, trezită din apatie de un semnalizator de avarie, verifica parametrii traiectoriei, observă îngrijorătorul grad de uzură al propulsoarelor atomice. Mai putea spera doar la captură.

Energia era scumpă. Anda transmise un mesaj laconic Pământului. Răspunsul nu întârzie mult.

— Șansele *Odettei* de a fi captată sunt mici, foarte mici. Nu le excludem, dar nu putem să-ți ascundem primejdia în care te afli. Peste puțin timp vom încerca o captură. Păstrează-ți calmul. Te urmărim.

...În urmă cu câțiva ani, Anda, a cărei primă profesiune

fusesse aceea de balerină, câştigase premiul întâi al planetei. În finală dansase din „Lacul lebedelor” de Ceaikovski. La sfârşit, tăcerea dominase câteva secunde. Ca şi acum, Anda o auzise bubuindu-i în urechi. Apoi un murmur se ridicase şi umpluse sala. Oamenii, în picioare, întindeau mâinile spre ea. Îi ofereau suprema preţuire ce putea saluta arta cuiva. Ca omagiu, nava primise numele personajului interpretat de ea: Odette. Cu câteva zile înainte de plecarea în călătorie, Anda dăduse un spectacol de adio. La urmă plânsese îndelung, femeieşte. Apoi startul...

Trepida nava? Poate. Anda era palidă.

În salon răsună andantele, tema tristă a lebedei. Pe Pământ e seară...

Somnambulic îşi schimbă hainele: maioul, tu-tu-ul, poantele. Apare miraculos Odette, lebăda, albă. Nevăzut, mirat şi cuprins de tremurul începutului de dragoste, Siegfried este în faţa ei. O priveşte cu ochii măriţi. Pluteşte imaterial spre el. Dansează.

Pe Pământ e seară. Pe toate canalele de televiziune emisiunile s-au întrerupt. Se transmite acum un recital extraordinar de balet vechi: Ceaikovski, „Lacul lebedelor”. Vrăjiţi, oamenii urmăresc unduirile lebedei albe.

Deodată, o tăcută şi orbitoare incandescenţă invadează ecranele.

dimineața

Vila lui domina o vale pustie, cu pământul ars de vechi explozii. Singurul semn de vegetație al văii era trunchiul răsturnat și atins de vreme al unui cedru. Uneori, noaptea, el se așeza pe trunchi și privea luna, fumând. În acele nopți cu lună plină, valea îi părea unul dintre peisajele pe care le întâlnise în scurta sa carieră de om al cerului, iar trunchiul, ce începea să putrezească, se transforma într-un fotoliu al navei sale.

Prin aerul argintiu pluteau fluturările zburătoarelor de noapte din pădurea învecinată. Țipătul lor straniu îl trezea din reverie. Tresărea și se îndrepta spre pădurea încremenită. Licuricii luminau galben-verzui, rece.

Se lăsa în genunchi în fața unuia. Îl privea hipnotizat. Apoi, dintr-odată istovit, pleca spre casă, clătinându-se, făcând popasuri lângă câte un copac. Luna se mărea, vibra din ce în ce mai intens. Umbra lui se făcea tot mai neagră. Pământul sterp al văii căpăta luciri opaline, chinuitoare. El tremura cuprins parcă de friguri. Ajungea acasă, târându-se aproape. Cu ultimele puteri declanșa fluxul de radiații beneficătoare. Culcat pe spate, palid, învelit într-o sudoare de gheață, îi aștepta efectele calmante. Liniștea venea încet, nespus de încet, din ce în ce mai încet cu fiecare noapte. Cu perfidie, boala sa, necruțătoarea maladie K, maladia astrului de carbon, câștiga teren. Tratamentul cu radiații părea ineficace. Savanții Pământului promiteau să pună la punct, în curând, un nou tratament pentru membrii astronavei lui. Cu un an în urmă ei îl aplicaseră la doi membri ai expediției. Unul dintre ei se însănătoșise spectaculos, dar cel de al doilea murise. De un an lupta pentru descoperirea greșelii dura cu îndârjire. Rezultatele erau promițătoare.

În noaptea aceasta simțea o luciditate demult neîncercată. Luna era prietenoasă, îi încălzea gândurile. Trunchiul răsturnat părea o mare vietate docilă, adormită.

Se așeză cu ochii închiși și își chemă tovarășii de zbor la sfat. Aceștia veniră, cu expresiile atât de familiare lui: Soția lui, cu aerul ei scormonitor de mică vietate de pădure, iubita lui soție, apoi omul acela tăcut – el se însănătoșise – apriga matematiciană, cel bântuit de nostalgia Pământului. Veniră și alții. Toți erau împrejurul lui. Îl priveau cu expresiile

contradictorii ale memoriei involuntare.

Își întinse mâinile spre ei, mâinile lui tremurătoare. Nu-i observară gestul. Soția lui îl privea tandru, fără să-i vadă lacrimile. Omul tăcut îi arăta sobru niște diagrame.

O pală de vânt adie. Luna începea să se mărească, să vibreze tot mai argintiu. Se scutură și își începu plimbarea sa obișnuită spre pădure. Copacii își clătinau frunzele, cu foșnete abia perceptibile. Lumina ciudată a licuricilor pulsa.

Se lăsă greoi pe pământ și privi unul dintre viermii strălucitori. Lumina pulsa neliniștitor. Creștea până la incandescență, slăbea aproape de stingere.

Își apropie privirea. Un soare îi crescuse pe retină, orbitor. Îl cuprinse și el se lăsă încet pe spate în căldura lui. Apoi soarele explodă tăcut și păli.

jocuri în timp

I. alergătorul

Exista oare cu adevărat forma aceea incertă ce se rotea pe câmpie? Sau era o nălucire dată de razele piezișe ale soarelui?

Pietrele ce străjuiau locul se mișcă. Încet, foarte încet, ele se adunau, praful era adus de vânturi și se transforma în noi și noi blocuri de piatră. Sub picioarele mele lua naștere o alcătuire masivă din blocuri granitice. Se înălța treptat.

Eram acum undeva sus, în marele amfiteatru și priveam alergătorul. Se rotea neobosit. Acum nu mai era o umbră. Era alergătorul.

Lent, parcă visat, în tribune apărură contururile nesigure ale unor schelete. La început străvezii, apoi din ce în ce mai sclipitoare în albeața lor imaculată, sticlind în razele crepusculare ale soarelui. Pe ele se aduna încet carne și spectatorii înviară strigând, încurajându-l pe alergător. Acesta fugea impasibil, deși câțiva concurenți, iviți ca prin minune, îl depășiseră. Spectatorii nici nu îi mai dădeau atenție acum. Îi încurajau pe ceilalți, care luptau cu ardoare. Alergătorul era ultimul.

Spectatorii treceau prin anumite schimbări. Glasurile li se subțiau, deveneau copii, sugari. Dispăreau. Marele amfiteatru era demontat de către constructori, care cărau, mergând cu spatele înainte, enormele blocuri de piatră în toate direcțiile.

Alergătorul ocolea locul acela, devenit acum o câmpie cu vagi vestigii, cu pași egali și siguri, ritmic.

II. albul zăpezii

Privea demult albul zăpezii.

Se auzi soneria. Deschise, păstrându-și aerul său impasibil de yoghin. Era o doamnă în vârstă, îmbrăcată demodat, având un turban roșu. Așteptă să i se spună că este vorba de o confuzie. Dar doamna zâmbi și intră pe lângă el în cameră. Credincios principiului său de a păstra o față imobilă, el o privi tăcut, ceremonios, cum se învârtește prin cameră. În cele din urmă, ea se întoarse în hol și, ajutată de el, își lepădă paltonul de modă veche, căptușit cu o nemaivăzută blană portocalie.

Se întoarseră amândoi în cameră și, deodată, pe fața ei trecu o crispă, părănd a prevesti o hotărâre. Parcă întinerise brusc. Bunătatea din ochii ei se transformase în dorința de a acționa. Începu, cu mișcări stângace, să facă un balot din lucrurile care erau mai la îndemână: fața de masă de dantelă de pe măsuță, câteva milieuri, cărți, reviste, două scrumiere, aparatul de radio, două bibelouri, o statueta. Puse totul în cuvertura galbenă de pe divan. Îi legă colțurile. Din hol aduse valizele, pe care pesemne le văzuse când intrase în casă. În ele băgă lucrurile scoase din dulap. Pe urmă îi ceru din priviri ajutorul pentru a muta masa din loc, în vederea străngerii covorului. Îl privi cu un aer absurd-vinovat.

Asta îl aduse la marginea răbdării. Gluma mergea prea departe. Cine era, de ce își bătea joc de el? Până când va abuza de calmul lui cu adevărat extraordinar? Nu se enervase, el nu se putea enerva, dar până când urma să dureze această înscenare sau confuzie? Era momentul să intervină.

Se apropie hotărât de bătrâna doamnă, care aștepta, zâmbind cu mii de riduri. Se opri în fața ei, căutând o formulă prin care să nu o supere, deoarece era evident că ea era de bună credință, în ciuda tuturor aparențelor, îi trecu prin minte că seamănă mult cu bunica lui, care murise cu câțiva ani în urmă. Era numai bunătate toată. Zâmbi și el, încălzit de o duioșie retrospectivă. Îi ajută apoi docil să mute masa și scaunele și să ruleze covorul. Vasele din bucătărie și o serie de alte lucruri mărunte le puseră în lada divanului verde.

Ajunși aici cu treaba, bătrâna căzu o clipă pe gânduri și apoi ieși pentru câteva momente din cameră. Se întoarse cu o femeie între două vârste, ce părea foarte mândră de blana ei albastră. Noua venită părea a fi spălătoreasă, judecând după mâinile ei muncite și foarte roșii. După un timp apăru și un bărbat îmbrăcat în pufoaică. Cu eforturi reușiră să scoată totul din

casă și să-l încarce în camionul care aștepta în fața blocului. Era un camion imens. Începură cu toții în cabină. Pe parbriz erau lipite câteva foi de indigo.

Existau dificultăți din cauza viscolului. Farurile nu băteau prea departe. Roțile derapau. Plecară totuși. Era o mașină foarte puternică. Motorul torcea monoton. Ieșiră curând din oraș. Mașinile erau din ce în ce mai rare. Doamna în vârstă moțâia. Femeia cu blană își aprinsese o țigară din tutun tare. Era o liniște aproape deplină. Se auzea doar motorul, torcând înăbușit.

Răsună un claxon, muzical. Perdelele de fulgi sclipiră pe partea stângă a șoselei. Era o mașină foarte mică, sau poate părea doar așa de la înălțimea cabinei marelui camion.

Spălătoreasa scoase o batistă violetă. Mașina cea mică nu mai apucă să-i depășească. Rămase în urmă și se auzi din nou melodia claxonului ei, bizar modificată. Fumul din cabină începu să se adune în fuioare, ce se îndreptau destul de repede spre gura femeii și erau aspirate de aceasta. Scrumul țigării ei se transforma treptat în țigară, crescând din ce în ce mai mult. Prin geamul din spate al cabinei se vedeau farurile mașinii ce voise să-i depășească, estompându-se în depărtare. Apărură în curând și luminile orașului. Cu spatele înainte, camionul depășea primele clădiri. Pe parbriz se depusese o zăpadă de un alb imaculat.

reîntoarcerea

Era căsătorită. Soțul ei era plecat pentru mult timp.

Suportase despărțirea foarte greu, la început. Se consolase însă, după vreo doi ani. Devenită ingineră electronistă, construi un creier capabil de autoperfecționare și, vreme de mai bine de doi ani, îi furniza toate datele posibile despre soțul său: amintiri, lucrări legate de profesiune, date amănunțite despre rude, prieteni, cunoscuți.

Această muncă de informare sfârși prin a o pasiona.

Își iubea mult soțul. În memoria ei se gravaseră și cele mai schimbătoare nuanțe ale caracterului lui. Discută îndelung cu prietenii și colegii lui. Vorbi multe seri cu mama lui, care-i povesti copilăria fiului cu toate amănuntele pe care inima ei iubitoare le reținuse. Creierul electronic înregistrează zeci de mii de fapte și fu programat să le folosească în sinteze. Reuși chiar să-i imprime posibilitatea colorării afective a acestor sinteze.

Primele fraze fură un triumf pentru inginera electronistă și o emoție tulbure pentru soție. Utilizând benzi pe care vocea soțului era înregistrată, creierul reușise să-i analizeze particularitățile de pronunțare și de stil. Dispozitivul de vorbire se exprima folosindu-i timbrul și întorsăturile de frază caracteristice.

Inginera începu o serie de experiențe cu opera ei, de care era foarte mândră. Programă creierul să interpreteze anumite întâmplări, îi ceru să-și dea părerea, conform datelor pe care le memorase, asupra unora dintre lucrurile care îi plăceau soțului ei în mod deosebit. Experiența ce o convinse că temerara ei întreprindere a reușit fu aceea în cadrul căreia creierul îi explică de ce „îi place” o melodie.

Începu să-și petreacă serile cu „vocea”. Îi aducea cu regularitate știri din specialitatea soțului, o informa despre evenimentele artistice ale zilei, o ținea la curent cu ceea ce se petrecea în viața ei. Creierul se dovedea la înălțime. Între celulele lui se stabiliseră legături noi, adesea surprinzătoare. Ajunse să rostească judecăți ce o uimeau.

După un timp ajunseră și la convorbiri în contradictoriu. Creierul se ilustră și într-o direcție neașteptată: în logica afectivă. Discuțiile cu el îi deveniseră necesare și într-o seară, involuntar, i se adresă cu numele soțului său. Mașina reacționă neprevăzut. Resursele ei afective se sublimară după legi încă

necunoscute în cibernetică, într-un anume lirism. Femeii îi fu dat să audă vorbe ce vibrau poetic, vorbe care dacă n-ar fi fost rostite de groteasca alcătuire din fața ei ar fi semănat perfect cu șaptele de dragoste ale soțului ei.

Într-o seară îl găsi acasă. Stătea alături de imaginea sa electronică și conversau despre ea. Amândoi aveau păreri foarte bune despre ea. Amândoi și le exprimau cu aceeași dezinvoltură și sfătoșenie. Ea era blondă, de un blond pal, ca paiul. Avea o rochie cam străvezie. În fond, era tânără. Îi privi cu ochi mirați, ușor migdalați. Era pierdută în gânduri. El avea o haină albastră cu nasturi de metal aurii. Încărunțise puțin. Era venit direct de pe cosmodrom. O privea cu ochii măriți, ezitând s-o strângă în brațe. De ce ezita? Nici el nu pricepea nimic din toată această scenă în care formau cu acea mașină un grup statuar ciudat.

Ea, năucă, îl invită deodată la masă. Aduse niște cești de o formă ciudată, cum el nu mai văzuse. Turnă un ceai roșiatic. Băură. Mașina începu să sporovăiască cu glasul lui de mai demult. Acum el era ceva mai răgușit. Mai îmbătrânise. Nu-și dăduse seama încă. Ceva suspect era însă în toată chestia aceasta. Ceva suspect era și în roșeața și în stânjeneala ei. Da, era ciudat totul în această seară a revederii. Foarte ciudat chiar. Vru s-o întrebe de ce tace, dar nu spuse niciun cuvânt.

Mașina sporovăia vrute și nevrute: despre dragoste, parcuri sau chiar munți. Nu prea se înțelegea bine pentru că de la un timp începuse să șoptească. Ea voise s-o deconecteze, dar el o privise într-un anume fel rece și ea rămăsese pe scaun, ținută, hipnotizată. Mașina făcea declarații de dragoste. În capul lui începu să se lumineze ceva. Treburile acestea îi erau cunoscute de undeva. Parcă și el avusese stilul acesta șăgalnic și deodată tragic. Curios cum ea reținuse anumite lucruri doar din tot ce-i spusese și din tot ce el avusese imbecilitatea să imprime în decursul anilor. Imbecilitatea.

Mașina devenise, din tandră, spirituală. Povestea acum unul dintre bancurile lui vechi care acum era de mult răsufat și răsrăsufat. Ce stupiditate!

Femeia era din ce în ce mai calmă însă.

El lipsise zece ani. Nu putuse să transmită mesaje. Se descurcase și ea cum putuse.

Ea devenise agresivă cumva. El simți că ea este tare pe o poziție obscură. Îl repudia oare? Ea devenea din ce în ce mai rece. Era parcă trasă înapoi și se micșora tot mai repede.

El se ridică cu ochii sticloși de decizie și schiță câțiva pași spre ușă. Ea îl prinse de mână și arătă cu un gest scurt al

capului spre mașină. Începu să-i scoată programul, în timp ce ea își făcea de lucru cu ceștile acelea de formă curioasă.

în anul acela

Sala era tristă, anticipând parcă spiritul muzicii din programul serii. Dinspre orchestră, ce se zărea în depărtare, veneau sunete voalate. Urma să se cânte o nouă simfonie a unuia dintre cei mai îndrăgiți compozitori ai vremii. Era prima audiție publică.

Se spunea că această simfonie distonează în mod vădit cu muzica epocii, că și în creația celui ce a compus-o ea face o notă discordantă, că e o muzică paradoxală, desuet romantică.

Se auziră cele trei semnale melodioase ce anunțau începutul concertului; dirijorul apărui cu gesturi obosite.

Simfonia aceasta, intitulată „Tristețea”, ar fi trebuit poate să se numească „Disperarea” sau „Dezastrul”. O tragedie zguduitoare răzbătea din acordurile ei, din sonoritățile joase ce alternau cu țipete frenetice, înalte. Cineva implora ajutor, lupta cu ultimele forțe, părea, la un moment dat, că va reuși să se salveze, cădea apoi iarăși în deznădejde cu un suspin chinuit. Era o zbatere monstruoasă, o încheștare între doi titani. Scăpărări de energie pulsau într-un ritm sufocant. Era o luptă împotriva unei forțe implacabile.

O implorare, murmurată, de ajutor. Apoi totul se stinse încet, din ce în ce mai încet, cu ultime pal্পări. Chemarea din urmă a alămurilor – un strigăt mândru și disperat.

Toți rămaseră încremeniți minute în șir. Apoi ieșiră pe rând din sală, parcă furișat, ferindu-se unul de altul.

Critica aprecie prima audiție a simfoniei drept un fiasco, un experiment nefericit. „Este o muzică de groază”, afirmară cei mai mulți comentatori. „Tristețea” fu scoasă din program.

*

Aproape concomitent cu aceste întâmplări avu loc vernisajul primei expoziții a unui pictor tânăr. Câteva dintre tablouri își atraseră comentarii reprobative. Ele reprezentau figuri parcă umane cu ochi enormi în care lucea teroarea. Erau niște năluci îngrozite, ce schițau gesturi, de apărare, pictate în culori reci. Era ceva seducător în ele, privindu-le simțeai ca o tentatie spre imposibil, spre „altceva”. Zvârcolirile acelor năluci, ce se asemănau cu oamenii, care *erau* poate oameni, aveau un dramatism halucinant.

*

În anul acela o umanitate necunoscută, de undeva din

univers, se stingea. Ființele acelea erau gânditoare, dar neevoluate în direcția tehnicii. Nu putură, nici nu se gândiră măcar, să-și părăsească planeta.

Fusesse întotdeauna o planetă ospitalieră. Fiii ei nu avuseseră greutăți prea mari. Nu trebuiseră să lupte pentru hrană și căldură. Se dezvoltaseră pe o linie de neconceput pentru pământeni, împotriva criteriului utilității. Se înțelegeau mental între ei, prin unde de mare putere.

Apoi, deodată, cataclismul. Neputincioși, etericii locuitori pieriră, lansând în spații mesaje involuntare de ajutor. Acestea se împrăștiară cu o forță uriașă, potențată încă de apropierea morții.

Dar acest lucru nu se știu niciodată pe Pământ. După cum nu se știu niciodată nimic de tragedia acelor necunoscuți de undeva din depărtare.

sufletul

Mă aflu într-o încăpere goală. Singurul mobilier este un fotoliu în care conducătorul clinicii mă invită să mă așez. Mă scufund absentă în moliciunea lui. Peretele la care privesc are o parte metalică prevăzută cu dispozitive similare celor ale unei mașini de calcul. Cel ce m-a însoțit s-a retras discret și mă pomenesc singură, față în față cu acea mașină ce începe să dea semne de funcționare. O lumină rece se aprinde și fascicolul ei îngust mi se plimbă fulgerător pe față și pe trup. Apoi fascicolul dispare. Pornește un zumzet abia auzit și o voce metalică îmi pronunță numele în șoptă:

— Atala! Atala! Ata...

Glasul mașinii se pierde într-un șuierat. Mă cuprinde o groază animalică. Mă reped la ușă, stăpânindu-mi un țipăt de eroare și ies fugind pe coridor. Ajung repede la ieșire. Lumea indiferentă a străzii mă trezește ca dintr-o transă. Șoapta mașinii, *geamătul* ei, cum îmi vine deodată în minte să-l numesc, capătă o ciudată forță de atracție asupra mea. Reintru în clinică și încet, din ce în ce mai încet, mă întorc în camera din care fugisem.

Mașina e moarta. Mă așez în fotoliu și lucrurile se repetă. Fascicolul rece mă parcurge fulgerător, se stinge și mașina mă cheamă din nou cu o voce în care predomină tonurile joase:

— Atala!

— Da, sunt Atala, îi răspund cuprinsă de emoție, bâlbâindu-mă. De ce mă strigi? De ce m-au adus aici? Știi ceva despre Antares? Ce legătură ai cu el?

— Atala! Atala!

Glasul mașinii abia se mai distinge. Pare că vine din mari depărtări. Am o clipă impresia că ceva cunoscut, foarte cunoscut, cunoscut dintotdeauna se află în preajma mea. Mașina continuă să mă strige în șoptă, rar, metalic. Ce se petrece cu mine? Trăiesc o halucinație? Mă ridic de pe fotoliu cu ochii închiși și încet, hipnotizată de voce, fac câțiva pași spre locul de unde răsună numele meu. Ating metalul rece. Tresar.

Mașina a tăcut. Mă reîntorc în fotoliu clătinându-mă, pipăind aerul ca o oarbă. E ceva de vis în toată întâmplarea aceasta. Simt oroare și duioșie. Îmi vine să fug țipând și în același timp să mângâi mașina din care pornește acea voce răscolitoare. Să fie o înregistrare imperfectă a vocii lui Antares? De ce atunci

acest timbru, care mă înspăimântă și mă cheamă? Antares e un echilibrat. El n-ar fi putut înregistra un asemenea mesaj decât poate în preajma morții. Și de ce niciun alt cuvânt? Doar Antares s-a întors acum două luni din expediție. E drept, nu m-au lăsat să-l văd („Trebuie ferit până și de cea mai mică emoție. Ori tu, Atala, i-ai provoca una mare”), dar m-au asigurat că e viu și se află în afară de orice primejdie. Era ceva ciudat în privirile celor cu care am vorbit, o anume milă, bine mascată, față de mine, dar această nuanță mi s-a părut deplasată. E imposibil să mă mintă. El nu e în primejdie.

Un vuiet surd însufletește treptat difuzorul mașinii. Mă pregătesc să mă aud strigată din nou de vocea aceea tulburătoare. M-am liniștit. E o moleșală a minții și a simțurilor în care cobor din ce în ce mai adânc, o indiferență absurdă față de tot și, în primul rând, față de mine. Sunt parcă pe punctul de a adormi, când mașina vorbește din nou. Ceva s-a schimbat în modul în care îmi articulează numele. Vocea este acum perfect metalică, nu-și mai modifică volumul, e egală și liniștită. E poruncitoare, mă domină. Apatia îmi dispare fulgerător sub imperiul voinței ce răzbate din acel glas ce-mi poruncește să-l ascult:

— Atala! Atala! Ascultă-mă!

— Te ascult, îi răspund sacadat, imitându-i, fără voie, felul de a pronunța cuvintele.

— Îți voi vorbi despre soțul tău.

Tac, privind hipnotizată locul de unde mi se pare că vin vorbele pe care le aștept de atâta timp. Podeaua și pereții încep să se clatine ritmic, ca puntea unui vapor. Ochiul rece al mașinii clipește scurt și fascicolul de lumină mă cercetează, oprindu-mi-se mai insistent la ochi. Este o lumină neutră. Nu mă obosește. Îi privesc fix sursa. Începe încet, pe nesimțite să-și schimbe culoarea, devine verzuie, apoi violacee. Până la urmă devine intens purpurie. Se stinge brusc. Se aude scurt vuietul ce prevestește vocea și glasul acela ce-mi trezea groază și duioșie începe să-mi povestească despre Antares.

— Călătoria a fost bună în primii doi ani. Nimic deosebit nu s-a întâmplat. Un singur lucru l-a mirat pe Antares și anume faptul că în prima săptămână de la start n-ai venit în nici o seară la Centrul legăturilor, unde veneau toate rudele celor plecați pentru a vorbi cu ei. Dar faptul că în cea de a opta seară ai venit și ai fost atât de tandră și veselă l-a liniștit.

— Eram prea tristă. Plângeam zi și noapte. N-am vrut să mă vadă astfel.

Mașina nu părea să fi luat în seamă șoaptele mele. Își

continuă povestirea cu un fel de îndăjrire.

— În luna a douăzeci și treia a călătoriei nava a suferit o avarie. O forță necunoscută pricinuia penetrarea unor radiații dintr-o anume parte a învelișului ei. Fenomenul acesta a rămas neexplicat până astăzi. Antares a fost numit să monteze în exteriorul navei, în porțiunea ce permitea pătrunderea radiațiilor, un ecran protector. El a ieșit din navă, a făcut ceea ce era de făcut și s-a întors nevătămat. Călătoria a continuat apoi fără niciun incident deosebit. Punctul final a fost atins fără dificultăți, cercetările au decurs mulțumitor. În primele zile ale drumului de întoarcere Antares a simțit primele semne ale bolii. A pierdut treptat din greutate și, ceea ce neliniștea mult pe medici, a pierdut și câțiva centimetri din înălțime. Apoi...

Aici glasul metalic se poticni, ezită parcă să continue. Se auziră câteva silabe neînțelese și apoi glasul tăcu.

— E viu? Trăiește?

Mă cuprinde o ură neputincioasă împotriva aceluia mecanism lipsit de suflet ce mă terorizează cu relatarea lui cronologică. Îmi răcnesc întrebarea pe un ton din ce în ce mai înalt, isteric. Mă înec și tușesc. Mă prăbușesc apoi într-un plâns convulsiv, fără lacrimi. Mașina nu mai dă niciun semn. Mă apropii turbată de ea și o izbesc cu pumnii, sângerându-mi degetele. Am răgușit, nu mai pot vorbi. Șoptesc anevoie, întrebând-o dacă soțul meu trăiește. Fără să-mi dau seama, schițez un străvechi gest de implorare, cad în genunchi, atingând cu fruntea metalul rece. Brusc, ochiul luminos se aprinde.

— Liniștește-te, Atala! Antares trăiește. Ascultă mai departe cum s-au întâmplat lucrurile cu boala lui ciudată.

Vocea și-a pierdut fermitatea cu care începuse să povestească. Nu mai este la fel de bine timbrată. Tonurile joase alternează cu cele înalte, anarhic. O bizară dereglare pare a se produce în organele mașinii. În alte împrejurări lucrul acesta m-ar fi făcut să râd în hohote. Roboții oferă adesea asemenea mostre de umor involuntar. Acum însă simt ceva ciudat, insinuându-mi-se în suflet. Vocea metalică îmi stârnește ecouri vagi, cunoscute. Îmi amintesc deodată de senzația contradictorie ce mă încerca: cu ani în urmă, când mă apropiasem de cușca unui tigru. El dormea, unduindu-și din când în când blana. Se simțea un miros neliniștitor, de fiară. M-am apropiat de gratii, într-o năprasnică dorință de a mângâia. Mi-am întins încet mâna, tremurând. În ultimul moment cineva dintre cei ce se aflau în preajma mea m-a prins și m-a tras brusc înapoi, cu un mic țipăt. Tigru! s-a trezit și a căscat leneș, arătându-ne o dantură monstruoasă. Am plecat

tristă de lângă el, cu sentimentul că am pierdut o unică ocazie a vieții mele. Multă vreme după aceea întâmplarea m-a obsedat și, adesea, cu o perfectă lipsă de logică, mi-am spus că viața mi-ar fi luat cu totul alt curs dacă atingeam blana tigrlui. Acele câteva clipe când mâna mi se îndrepta spre galbenul intens mi-au rămas pentru totdeauna în memorie. Trăisem atunci la paroxism un sentiment intermediar între frică și dorință. Fusese extraordinar.

Nu știu de ce mi-a venit tocmai acum în minte întâmplarea cu tigrlul. Poate fiindcă ceva din cele ce trăiesc acum seamănă cu acea veche emoție. Și acum sunt dominată de ceva intermediar. Așezată în genunchi în fața ochiului aprins, ce-mi luminează fața cu nuanțe schimbătoare, sunt fulgerată de momente de maximă luciditate. Discern în ceea ce simt un amestec de sentiment al monstruosului cu blândețea. Simt oroare și voluptate, o scârbă, ca în fața năvalei absurde a unei mase de moluște umede și alunecoase, și duioșie. Îmi vine să izbesc mașina, s-o sfârâm, dar și s-o cuprind într-o imposibilă și ridicolă îmbrățișare.

Mă așez din nou în fotoliu, decisă să ascult relatările mașinii cu cel mai mare calm. Probabil că redă momente din memoria artificială a navei. Ea știe cel mai bine ce s-a întâmplat cu Antares. În plus, mă va scuti de compasiunea pe care ceilalți membri ai echipajului au încercat atât de stângaci s-o ascundă.

— Bine că te-ai liniștit, Atala. Ascultă! Antares nu simțea nimic deosebit. Pierdea însă în mod constant din greutate și din înălțime. După cum îți spuneam, medicii navei priveau cu multă îngrijorare acest ultim fenomen. Nu se mai pomenise așa ceva. S-au încercat diferite tratamente: fără niciun rezultat. De fapt, Antares nu era bolnav. Își îndeplinea sarcinile bine, nu arăta nici o suferință fizică sau psihică. S-a presupus că bizara lui maladie a început atunci când ieșise în exteriorul navei pentru a monta acel ecran de protecție. Nava își continua drumul spre Pământ, nimic neprevăzut nu avea loc, dar Antares se micșora. Hainele îi rămâneau mari, vocea i se subția. S-ar fi spus că se reîntoarce la starea de copilărie. Dar nu era așa. Un amănunt deosebea evoluția lui de o întoarcere de basm în copilărie. Creierul său nu era atins de această involuție, altfel generală. Continua să funcționeze la fel de bine. Cutia craniană nu se micșora; în schimb, trăsăturile feței începuseră să se estompeze. Copilul acela cu cap de adult nu mai semăna cu Antares. Când mai erau câteva săptămâni până la ziua când trebuia ca nava să atingă Pământul, Antares nu mai putu să vorbească. Încă puțin timp și nu mai reuși să

umble și să scrie. Medicii interveniră și Antares intră sub cupola complexului de animare. Aparatele îi înlocuiră pe rând organele interne. Antares continua să-și îndeplinească atribuțiile însă. Sinistra lui maladie nu atingea materia superior organizată: creierul. Amplificatoarele de biocurenți îi transmiteau mesajele. Dispozitive create special îi furnizau date pe care simțurile lui distruse nu le mai puteau obține...

Glasul se oprește, de parcă mi-ar fi citit gândurile. Este și timpul. Amănuntele de coșmar ale bolii lui Antares m-au adus la limita nebuniei. Simt o senzație de greață ca aceea care precede un leșin. Mă las mult pe spate, în fotoliu. În minte mi se învălmășesc frânturi de vechi imagini ale lui Antares. Povestea mașinii începe să devină vizuală. Rememorez totul. Îl văd pe Antares, mare amator de sport și mai ales de înot privindu-și descumpănit mâinile ce își pierd forța. Mă închipui pe mine într-o situație asemănătoare. Treptat, alunec în vis.

Zbor în locul lui Antares. Totul decurge bine până în momentul când intervine acea avarie care mă obligă să ies în exteriorul navei. Mă întorc sănătoasă, dar cu o ciudată senzație de jenă, de vag dezechilibru al mișcărilor. Îmi spun că este ceva trecător, dar într-una din nopțile următoare mă trezesc brusc din somn, neștiind cine sunt și în ce loc mă aflu. Mă cuprinde o mirare puerilă la constatarea că mă aflu pe navă, am, un moment, certitudinea că eu, de fapt, trebuie să mă aflu în cu totul alt loc, că apariția mea pe navă este o întâmplare absurdă. Îmi revin repede. Adorm. Apoi, în zilele următoare, în săptămânile și în lunile în care se transformă săptămânile, constat că devin din ce în ce mai mică la trup, că trebuie să-mi micșorez tot mai mult îmbrăcămintea. Tovarășii de zbor se poartă cu mine ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat, medicii mă consultă cu furia neputinței, dar cu toții parcă evită să mă privească în ochi. Surprind în privirile lor, rareori, când reușesc să le captez, un sentiment al fragilității mele, o prudență excesivă, dorința de a nu mă vătăma fizic sau psihic. Și, ciudat, sunt calmă. Mă privesc parcă din exterior, cum încetez cumva de a mai fi om, cu o curiozitate total nesubiectivă, rece, științifică. Apoi, nemișcarea. Totală, ca o moarte. Văd, aud, dar din nemișcare, îmi fulgeră prin minte amintiri de la înot, salturi de la platformă, fugi prin păduri, chiote. Le privesc ca pe un film interesant dar incompatibil cu mine, de neconceput...

Mă trezesc lin, ca revenind încet din adâncurile unei mări limpezi. Ochiul mașinii îmi scaldă fața într-o lumină albastră. Glasul vorbește monoton. Continuă o frază. Am visat oare sau l-am ascultat?

— ... cumva similar cu ceea ce în vechime se numea iubire mistică. O senzație de barieră de nepătruns, o obsesie a unei vagi posibilități ce nu poate fi niciodată atinsă în formele ei concrete. Și totuși, tu, Atala... Atala...

Dar ce se petrece? Sunt nebună? Halucinez? El e... Eu... Antares!

*

În clinică se repercută răcnetul neomenesc al Atalei. Medicii veniră îngrijorați. Se opriră în prag. Pe fotoliu, Atala, cu fața udă de lacrimi, dar transfigurată de o extatică fericire, cu ochii larg deschiși, își chema încet soțul. Antares îi răspundea metalic. Și două glasuri se întretăiau într-o fioroasă și dulce bucurie.

Antares... Atala... Antares... Atala... Antares...

pasiune dispărând

Într-o după amiază de iarnă, Paul se îndrepta cu pași ezitanți către unul dintre imensele blocuri ce formau noul cartier. Ninsese mult în zilele din urmă, dar zăpada se topise aproape odată cu depunerea ei. Iarna plutea, totuși, în aer. Omătul care mai rămăsese era pe crengile copacilor, pe marginile balcoanelor, pe cornișele înguste ale blocurilor. Pășea încet, cu mâinile în buzunarele paltonului, ținându-se foarte drept. Îmbrăcămintea sa era deosebit de sobră. Fularul, paltonul, pantalonii – în diferite nuanțe de gri. Umbla în capul gol. Părul, abundent, mira în ansamblul ținutei sale ponderate și o corectă oarecum înspre o anumită dezinvoltură boemă. Figura îi era destul de interesantă datorită câtorva contraste, ce puteau fi sesizate cu ușurință de către un observator atent. Ochii și buzele trădau senzualitate. Privirea îi era visătoare, deși unde de neliniște puteau fi văzute din când în când. În ansamblu, însă, avea o față de om de acțiune, cu linii verticale adâncite, împietrite și mai mult de ger. Uneori aerul visător al ochilor tindea să se adecveze acestei note generale. În aceste momente și buzele i se subțiau parcă, semnalând o concentrare deosebită.

Blocul în care voia să intre și în fața căruia își încetinisese, până aproape de oprire, pașii, avea câteva zeci de etaje, fiind executat cu o aproape totală lipsă de preocupare pentru estetic, în linii austere. Era de culoare cenușie. Doar pe o singură porțiune atrăgeau atenția câteva ornamentări, foarte stilizate, în două sau trei culori. Utilitarismul său pronunțat îi dădea totuși, în mod surprinzător, o aparență de obiect gratuit, plasat printre alte obiecte asemănătoare de fantezia sumbră și crispată a unui uriaș.

Paul venea în această după-amiază aici pentru a soluționa o pasiune. Cu doi ani în urmă cunoscuse o femeie și se trezise brusc într-o mare dragoste. Ea locuia aici, împreună cu soțul și cu fetița ei. Avansurile pe care i le făcuse Paul în decursul acestor doi ani fuseseră cu totul infructuoase, poate și din pricina felului ciudat în care el încercase să o cucerească. În ciuda vârstei sale destul de mature, el se purtase, în mod consecvent, ca un adolescent, trimițând scrisori dulcege și persuasive, pândind pe la colțuri de stradă, dând telefoane cu

glas schimbat. Femeia nu era însă nici pe departe abordabilă prin aceste mijloace melodramatice și poate că nici prin altele. Ea câpătase în schimb o simpatie pentru el și îl privea, de câte ori întâlnirile lor întâmplătoare se produceau, cu un aer protector de mamă, sau de soră mai mare. O dată, o singură dată, reușise el să obțină ceea ce se numește un *rendez-vous*. Merseseră atunci împreună la o cofetărie și avusese, în fine, prilejul să-și valorifice ochii lui de june prim. O privise cu perseverență, șoptind cuvinte lipsite de un sens deosebit, dar care pătrundeau în auzul ei ca o muzică plăcută. Ea îi spusese că totul este fără rost, că nu înțelege de ce el nu se însoară sau nu are o prietenă pe care să o iubească și să o cultive. Era un refuz dintre cele mai evidente și mai dureroase, cu atât mai mult cu cât el se producea într-o atmosferă de simpatie și de înțelegere. Ea începuse să-i dea sfaturi, care de care mai înțelepte, el o ascultase recules și serios, privind-o cu o adorație ce se transforma treptat în atenție pură.

În clipe de singurătate el se gândea adeseori la motivația pasiunii ce îl acaparase în mod absolut. Recunoștea că femeia aceasta de douăzeci și opt de ani nu era nici pe departe o frumusețe, că nu corespundea tipului de femeie pe care el considera că îl preferă. Și singurul răspuns pe care-l găsea și care îi producea o stranie mândrie era că ea este o femeie deosebită, că el fusese singurul care își dăduse seama de aceasta. Probabil că nici nu se înșela prea mult. Căsătoria ei fusese rodul uneia dintre acele aranjamente familiale în care rudele decid că o anume alăturare ar fi, într-adevăr, binevenită. Dar se pare că lucrurile se petrecuseră ulterior într-un fel clasic. Tinerii se treziseră la un moment dat că au început să se placă și totul devenise bine din moment ce se sfârșise cu bine. Dincolo de aceste amănunte, însă, femeia era realmente interesantă, mai mult prin latura sa intelectuală. Mândria ei era nemăsurată; înțelegerea pe care i-o arăta în mod sistematic era rodul unui elan orgolios: era mândră că reușește să stea cu atâta dezinvoltură în preajma unui pericol și că poate să se domine cu atâta aparentă ușurință. Siguranța cu care se domina îi produsese lui Paul o persistentă stare de umilință și de inhibare. El ajunsese să se considere un damnat. Starea lui fundamentală de siguranță (sau mai degrabă de nepăsare) îi dispăruse aproape cu totul și acum încerca cu ultimele ei resturi să învingă situația și să se învingă pe sine. El intenționa, întocmai ca într-o ficțiune romantică, să se ducă la ea acasă și să discute totul în prezența chiar și a soțului. Blocul, etajul, apartamentul îi erau foarte cunoscute. De multe

ori dăduse el târcoale pe aici.

Acum, când totul părea că se apropie de sfârșit, o jenă retrospectivă îl încerca. Cum putuse să vină în atâtea dimineți, când știa că nimeni nu este acasă, să privească și să reprimească? Actele acestea, acum, îi păreau aproape de neînțeles. Își mai spunea că, de fapt, ceea ce vrea el să facă este ceva absurd sau chiar jalnic în premeditarea lui, că nu mai are nici o chemare afectivă pentru această vizită intempestivă și lipsită de orice sens. Dar voia, pe deasupra acestor îndoieli, o victorie, fie ea doar morală. Simțea nevoia unei încheieri, cât de cât spectaculoasă a întregii povești. Să piardă, dar să piardă într-un mod clar, să nu mai lase nici o șansă întâmplării. Vor discuta totul. El va vorbi probabil cu amărăciune, dar și cu mândria celui ce se retrage în chip elegant, arătând că știe să piardă. Speranțe absurde îl mai bântuiau, totuși, din când în când. Poate că acum, în al douăsprezecelea ceas, ea își va da seama de calitățile lui. Poate că va aprecia statura lui suplă de gimnast. Poate că părul lui o va impresiona plăcut, pus alături de chelia roza și prosperă a soțului. Dar aceste gânduri erau fugare, apăreau pentru doar câteva clipe și el le alunga cu jenă. Cum va reacționa el? Va zâmbi destul de strâmb, probabil, va fi extrem de politicos, o va ruga să aducă ceva de băut sau să facă măcar cafele. Și ea, după o prima repriză de stupefacție, va intra în rolul de femeie care înțelege totul, cu naturalețe, alăturându-se soțului ei și formând împreună cu el un grup încremenit ca o statuie a armoniei conjugale. Probabil că discuția nici nu va lua turnura dramatică la care el ar putea spera pentru o retragere spectaculoasă. Probabil că vor începe să discute despre una și despre alta. Și poate că el, soțul, îl va invita cu un zâmbet dezarmant să-i mai viziteze, de preferință într-o duminică după-amiază, deoarece în timpul săptămânii sunt amândoi foarte ocupați. Îi va spune, poate, să vină însoțit de logodnica sau de prietena lui. Iar el, cum va reacționa el la toate acestea? Va deveni la fel de politicos și de neutru, va sta cuminte pe unul dintre fotoliile acelea noi, ce se pot vedea în casele tinerilor căsătoriți, vorbind cu un ton urban despre exercițiile yoga sau despre echipa lui favorită de fotbal. Apei, după vreo oră, se va ridica încet de pe fotoliu, remarcând încă o dată că fetița este foarte drăguță și că va fi o mare plăcere pentru el să-i facă un cadou în viilor. Iar fetița îl va privi cu ochi mirați, încă puțin speriată de părul lui mare. Poate că va cere permisiunea să o sărute pe unul dintre obraji ei rumeni. Și, coborând încet scările și păstrând în memorie ultimele lor vorbe, nu ar mai gândi la nimic și și-ar da deodată seama că îi

este foame și că o friptură ar fi binevenită. Poate că va cere și o sticlă de o jumătate de vin.

Paul ajunsese în fața ușii. Deși urcase cu liftul, respirația i se accelerase. Era palid. Se odihni câteva minute înainte de a suna. Numele ei nu mai era scris pe sonerie. Faptul acesta nu îl neliniști. Era ceva cu totul banal. Doar cu o dimineață înainte așteptase, ascuns printre blocuri, pentru a o vedea cum pleacă de acasă și, după o fugă bună, ajunsese pe o scurtătură vehicolul ei și se urcase, arborând zâmbetul lui compozit. Ea îl privise cu îngăduința ce îi devenea tot mai accentuată în ultima vreme. Merseseră împreună câteva stații, fără să-și vorbească.

Se simțea mai odihnit acum. Își trecu pentru ultima oară degetele prin păr și respiră adânc. Sună. Nu se auzi nici o mișcare înăuntru. I se păru că a schițat doar gestul apăsării pe butonul soneriei și îl repetă, prelung, simțind cum aplombul îi revine. De data aceasta se auziră pași târșiți înăuntru și peste câteva secunde ușa se deschise. În cadrul ei apăru o femeie la vreo treizeci și cinci de ani, purtând în brațe un sugar de câteva luni. Ținuta ei era într-o oarecare neorânduială, părea că tocmai fusese întreruptă din alăptat. Femeia avea o aparență marcat rurală, era îmbrăcată într-o rochie destul de puțin curată, părul îi era strâns într-o basma colorată violent. În ochi îi strălucea patima posesivă a femeii care are primul copil mult după ce a trecut de prima tinerețe. Se uita la el cu uimire mare, ezitând să pronunțe primele vorbe. Paul își recapătă primul prezența de spirit și o întrebă cu politețe dacă persoana pe care o căuta este acasă. Răspunsul femeii începu printr-o mirare exagerată, ce i se lățea vertiginos pe întreaga figură.

— Nu stă aici, spuse ea într-un târziu, cuprinsă de o uluire nemaipomenită.

— Cum să nu stea aici? replică Paul politicos, căutând să treacă mai repede peste acest început penibil al discuției. Ieri stătea încă. Unde să dispară? Sunteți o rudă a ei, nu? Ați venit de la țară pentru câteva zile.

— Ce rudă? Noi stăm aici de doi ani. De îndată ce blocul s-a dat în folosință, ne-am mutat aici. Poate că ați greșit etajul. Ce rudă? Noi nici n-avem rude în orașul ăsta. Noi am venit de la țară. Ce rudă? Soțul meu lucrează la... (și urmă numele complicat al unei întreprinderi).

— Glumiți, nu-i așa? mai întrebă Paul, simțind cum o anume neliniște începe să-l cuprindă. Cât are copilul? E fetiță?

— E fetiță, are două luni.

Femeia începuse să se neliniștească. Îi spuse câteva lucruri, în mod neașteptat, despre fetița ei, despre faptul că fuseseră

foarte îngrijorată, deoarece copilul suferise de otită și la un moment dat se temuseră chiar că o să-l piardă. Acum, slavă Domnului, totul era bine. Înainte, ei mai avuseseră doi copii, dar ei muriseră într-un incendiu. Acesta fusese, de altfel, și motivul pentru care plecaseră din satul lor: amintirile deveniseră insuportabile. Întrebările pe care Paul i le pusese într-o doară o îmbunaseră pe femeie. Acum ea se întindea la vorbă. Paul o asculta cu înțelegere, neîntrerupând-o, aruncând chiar din când în când câte o propoziție de încurajare a discursului. O privea pierdut, atent totuși. De altfel, ea nici nu se prea uita la el. În timp ce vorbea, potrivea mereu scutecele copilului. Micuța era foarte cuminte, nu plângea, nici măcar nu scâncea. Își agita numai mâinile, prinzând aerul dintre ele. Discuția amenința să se prelungească. Femeia stătea sprijinită de unul dintre ușori și își debita cu voce monotonă știrile. Deodată își luă seama:

— Credeți-mă, n-am auzit niciodată de persoană. Eu sunt și în comitetul de bloc, dar nici acolo n-am auzit de numele ăsta. Poate că ați greșit blocul. Mai încercați și alături. Printre blocurile astea se încurcă ușor omul. Și, dacă nu mă credeți, adăugă ea cu un zâmbet prietenos, veniți înăuntru ca să vedeți că nu mint.

Paul mai stătu câteva zeci de secunde după ce femeia termină de vorbit. Zâmbea și el înțelegător și schiță la despărțire gestul de a mângâia fetița pe față. Apoi saluta cu multă deferență și dădu să coboare primele scări.

— Nu luați liftul? îl întrebă femeia, în timp ce pe față i se reinstala expresia de leoaică ce își protejează puiul.

Paul nu mai răspunse nimic și își continua coborârea, pierdut, visând parcă. Femeia veni lângă balustradă și îl urmări serioasă cum se pierde pe scări. El coborî încet, negândindu-se la nimic, pășind treaptă după treaptă, mecanic, alunecându-și mâna pe balustrada lucioasă. Când ajunse jos, era aproximativ calm. Consultă liniștit lista locatarilor, scrisă foarte clar cu tuș negru. Numele ei nu se găsea nici aici. Răzimat pe panoul sub sticla căruia erau aranjate artistic listele cu numele celor care locuiau în bloc, își aprinse o țigară și o fumă până la capăt cu gesturi rotunde, urmărind fumul care se destrăma încet. Privi apoi îndelung telefonul aflat alături de el. Scoase din buzunar o fisă și își consultă concentrat agenda telefonică. Formă numărul ei încet, atent. I se răspunse de către o voce feminină. Era femeia cu care discutasese puțin timp înainte. Ea îi spunea rugător că nu există nici o persoană având acest nume la ei, că ar fi mai bine să aștepte până se întoarce soțul ei acasă și să

lămurească astfel totul. El replică ceva, întristat. Cu glas îngrijorat, parcă plângăreț, femeia îi spuse că ea nu este deloc vinovată; numai soțul ei va putea să lămurească lucrurile.

Paul lăsă obosit receptorul din care se auzea glasul precipitat și justificativ al femeii și ieși afară din holul blocului. Pe cerul ce începea să se întunece de ceața amurgului strălucea un obiect sferic. Grupuri de oameni îl priveau fără să scoată niciun cuvânt, mișcându-se doar în răstimpuri, ca la un ordin ocult. Grupurile formate unduiau ritmic, ciudat ritmic. Paul intră în cel mai apropiat dintre ele și privi liniștit obiectul acela, care arunca lumini schimbătoare. Era destul de jos sau poate părea numai astfel. Pe rotunjimea fără cusur a sferei se mișcau șerpuitor lumini verzui și violete. Lumina cenușie a amurgului era învinsă. Geamurile blocurilor străluceau în reflexe ciudate. În balcoane apăruseră oameni. Priveau și ei liniștiți, concentrați, nemișcarea sferei. După un timp, unii dintre componenții grupurilor ce populau marile spații dintre blocuri se desprinseseră, gesticulând destul de violent, mișcând brațele a lehamite. Ei se îndepărtau, la început deciși, dar apoi pășind șovăitor. Paul nu îi urmă pe acești oameni care plecau. Stătu cu capul dat pe spate mult timp, până când bolta cerească deveni cu totul neagră și când sfera rămăsese singura sursă luminoasă între blocurile în care nici o lumină nu se aprinsese. Sfera iradia culorile ei schimbătoare. Apoi avu o mișcare ascendentă și dispăru repede în noapte:

A doua zi dimineața Paul se prezentă acolo unde lucra ea. Era un imobil impozant, de o arhitectură veche, peste măsură de încărcată, barocă. La poartă îl opri o femeie grasă și pătrunsă de funcția ei de filtru al vizitatorilor.

El spuse cu cine dorește să vorbească. Femeia-portar consultă un registru gros și-l anunță că o asemenea persoană nu lucrează la ei și că nici nu-și amintește să li lucrat în anii din urmă. Paul indică răbdător secția respectivă. Femeia era însă sigură și în tonul ei străbătu o iritare în legătură cu faptul că el îi pune la îndoială capacitatea de informare. Paul cunoștea un funcționar așa că ceru să-i vorbească. Lucrul acesta, da, era foarte posibil. I se eliberă un bilet pe care trebuia să-l aducă înapoi semnat. Urcă pe o scară somptuoasă și, fără dificultate, ajunse la cel pe care îl căuta. Acesta era un om între două vârste, cu ochelari colorați și chelie discretă. Își manifestă bucuria de a-l vedea și îl întrebă cu ce îi poate fi de folos. Paul, în ciuda unui sentiment de zădărnicie, care începuse să-l încerce, întrebă ce avea de întrebat. Interlocutorul său nu se miră deloc. Îi spuse în treacăt că nu cunoaște pe nimeni cu

acest nume și trecu apoi fără tranziție la o întrebare lipsită de orice legătură cu scopul declarat al vizitei lui. Îl întrebă ceva despre o cunoștință comună, un bărbat a cărui soție tocmai trebuia să nască. Paul îi dădu toate informațiile pe care le știa. Apoi acceptă invitația de a bea o cafea. O funcționară dintr-un birou alăturat le aduse nu peste mult timp cafelele și la întrebarea bărbatului între două vârste răspunse că nu, nu cunoaște persoana respectivă, nu crede să fi lucrat, de când știe ea, acolo.

Paul ieși din clădirea aceea cuprins de sentimente pe care nu încerca să le definească. Era obosit, ar fi vrut să doarmă. Se întrebă dacă nu cumva își pierduse mințile, dacă nu înnebunise și acum trăia într-o lume falsificată de imaginația sa maladivă. Mergea pe strada principală a orașului, atent la toate vitrinele, salutând cu grijă, din când în când, câte un cunoscut, verificându-și amintirile atent. Mai avea vreo oră din învoirea pe care și-o luase de la slujbă. Își zise că ar trebui să facă o ultimă încercare și merse la serviciul de evidență a populației, unde minți că este o rudă a ei venită dintr-un alt oraș, nu a mai văzut-o de câțiva ani, nu știe unde lucrează și nici unde locuiește, ar fi foarte recunoscător dacă i s-ar oferi aceste date. Funcționarul de acolo se arătă foarte binevoitor și căută prin fișele lui vreo zece minute. Îl întrebă apoi de vârsta persoanei respective. El îi spuse: douăzeci și opt de ani. Din păcate, o astfel de persoană nu figura în scriptele lui și deci nu exista în oraș. Regreta că nu poate să-i fie de folos. Nu cumva își aduce aminte greșit numele? Poate că persoana respectivă și l-a schimbat între timp prin căsătorie? Funcționarul îl întrebă apoi, plin de solicitudine, dacă nu cumva, poate să-i fie util într-altfel, dacă a găsit cameră la hotel, dacă, în sfârșit, se simte rău. Paul îi spuse, zâmbind vag, că se va descurca într-un fel sau altul și că îi mulțumește pentru amabilitate. Se îndreptă spre ieșire dar, după ce puse mâna pe clanță se răzgândi și îl întrebă, după ce se întorsese lângă ghișeu, dacă văzuse ciudata sferă luminoasă, ce apăruse în seara precedentă. Omul o văzuse, era curios ce vor scrie ziarele despre ea.

Paul știa localitatea unde trăiau părinții ei, dar era prea mult, nu mai putea să încerce nimic pentru a o găsi. Trebuia să o socotească pierdută. Nu mai putea să vorbească nimănui despre ea, niciodată, altfel risca să fie considerat nebun. Se va întoarce la servicii și își va vedea de treabă liniștit, căutând să uite totul cât mai repede. Zilele vor trece și episodul acesta ciudat se va șterge din memoria lui. Se simțea umilit. Tocmai

lui, om atât de stăpân pe nervii lui, să i se întâmple una ea asta. Probabil că va merge peste câteva zile să consulte un psihiatru. Sau poate că nu va face aceasta. De ce să se mai afle că el are halucinații atât de ridicole? Mai bine nu, nu va mai spune absolut nimănui despre întâmplarea aceasta de neînțeles.

După câteva săptămâni, interval în care nu suflase nimănui nimic despre episodul prin care trecuse, în timp ce mergea cu încetineală pe stradă, savurând vagul început de primăvară, fu oprit de către cea pe care o căutase cu atâta insucces. Ea îl acostă, tachinându-l cu prietenie în legătură cu faptul că este distrat și îl întrebă cum o mai duce și cum se face că nu a mai căutat-o și nu i-a mai dat telefon. Paul, mirat în sinea lui că această întâmplare nu-i determină niciun sentiment deosebit, intră cu plăcere în vorbă și o întrebă ce îi mai face familia, dacă fetița este sănătoasă. Discuta cu ea destins, privind-o deschis, povestindu-i câteva lucruri mărunte, care i se întâmplaseră în vremea din urmă.

strada

Câteva pregătiri, ultimele. Mulțimea multicoloră strigând nu se prea știe bine ce. Șirul de cosmonauți, printre care și câteva femei, îndreptându-se spre rachetă. Sute de tehnicieni pregătind lansarea și foindu-se ca niște furnici în jurul rachetei. O muzică triumfală dominând totul, ieșind parcă din toate acele lucruri atât de diferite. Costumele cosmonauților, parcă argintii, sclipind brusc și apoi redevenind mate. Mișcările lor ritmice și liniștite. Oprirea în fața rachetei pentru un ultim zâmbet. În interiorul rachetei apoi, pregătindu-se pentru start, cu expresii diferite pe figuri. Una dintre femei este foarte frumoasă, își poartă costumul său spațial cu o eleganță profesională de manechin, figura sa este standardizată după canoanele de frumusețe ale epocii: gură mare, senzuală, ochii măriți de o veșnică mirare. Printre aparatele din cabină ea pare o eroare. Totuși execută mișcările rituale ale celorlalți cu precizie, reprimându-și până aproape de dispariție zâmbetul de star de cinema. În anumite momente reușește chiar să obțină o figură concentrată, cu fruntea străbătută de cute verticale, cum au și ceilalți din jurul ei. În aceste momente ochii i se micșorează, buzele tind să se subțieze, părul chiar, printr-o iluzie, devine mai puțin strălucitor. Ea apare foarte mult în aceste prime momente ale pregătirii startului. Apar și ceilalți, totuși. A doua femeie are un aer accentuat de intelectuală, figura ei este austeră, situată la antipodul senzualității celeilalte, expresia de concentrare a feței – atât de puternică încât ea pare uneori posedată, mânată ca un golem de o idee fixă, scrisă adânc pe fruntea ei boltită.

„Și totuși ceva nu este în regulă în ceea ce privește aspectul exterior al acestor două femei. Cea frumoasă îmi face impresia că este, de fapt, urâtă. E cam absurd gândul acesta dar cred că voi putea să mi-l explic. Cea urâtă pare a juca un rol de femeie nemaipomenit de studioasă, de savant pentru care toate cele lumești nu mai există de mult. Mie îmi face însă impresia că ea se prefăce că este atât de savantă. Eu cred că, dimpotrivă, gândurile îi zboară acum, în momentele acestea foarte importante ale lansării, spre cine știe ce lucru urât, spre cine știe ce amintire dubioasă. Altfel nu s-ar concentra atât, n-ar face asemenea eforturi pentru a părea concentrată și pătrunsă de importanța momentului. Cealaltă îmi pare a-și purta chipul de stea de

cinema ca pe o greutate, căreia trebuie să-i facă față. Ea nu este, în realitate, nici pe departe o cochetă cum pare a fi, sunt absolut sigur că ea este mult superioară profesional celei urâte. Săraca de ea, trebuie să joace rolul femeii ce are frumusețea la modă. Pe parcurs însă cu siguranță va ieși din stereotipul acesta și va arăta ce poate.”

„Nemaipomenită femeie! Am impresia că semăn cu ea. Sigur că da, uite ochii, uite gura, uite talia. Eu ar trebui să fiu în locul ei acolo pe navă. Dar poate că mi-ar fi cam frică. Oare mi-ar fi într-adevăr frică? Văd că-i destul de comod acolo la ei.”

În ansamblu sunt totuși liniștiți. Fac mișcări precise. Bărbații se cam aseamănă între ei. Unul doar are un vag aer de șef, dar impresia aceasta nu este dovedită încă de nimic. Acum poate că această părere se confirmă: ultimul care se întinde la locul său pentru start este el, acest bărbat decis, cu o surprinzătoare urmă de surâs ironic în colțul gurii.

Din nou exteriorul. Mulțimea se retrage tot mai repede. Acum este foarte depărtată și se vede numai ca o lizieră peștriță. Întinderea cosmodromului își arată dalele. Racheta a rămas stingheră, tehnicienii se retrag, dispărând parcă în mod miraculos. Muzica maiestuoasă a tăcut și, pentru câteva zeci de secunde, o liniște fără sens planează. Sclipirile rachetei se măresc în această totală lipsă de zgomote. Și când o nemișcare deplină pare a fi cucerit aceste două elemente esențiale, suprafața și perpendiculara, se aud primele cifre rostite de o voce mare. Se ridică brusc o tensiune în toți, se ridică parcă și în atmosfera aflată deasupra suprafeței aceleia atât de perfecte, încât pare însăși abstracțiunea ideii de suprafață. Cifrele se succed insuportabil, cele zece secunde oare se consumă cu rostirea lor se dovedesc a fi interminabile. Totuși, atunci când, peste logica cifrelor, se pare că totul a încremenit pentru totdeauna, cifra zero se face auzită. Apar flăcări și fum. O clipă de nemișcare deasupra suprafeței cosmodromului și apoi nava dispare brusc în cer.

Din nou interiorul. Figuri chinuite de dificultățile pe care au trebuit să le suporte. Zâmbete amestecate cu grimase. Primul se ridică în picioare cel care pare a fi șeful. Acum sunt destule motive pentru a fi considerat șef. Și deodată, după ce se ridicară și ceilalți, tăcerea care domnise deplină între ei, în timp ce făceau pregătirile pentru start și în timp ce se întindeau la locurile lor, se sfârșește. Câțiva dintre bărbați dau semne de veselie. Șeful continuă să fie însă de o mare sobrietate. O forță obscură îi aduce pe câțiva dintre bărbați în preajma femeii frumoase și, după cum se presimte, ei îi vor adresa câteva

tachinerii colegiale. Femeia cea lipsită de avantaje fizice s-a destins și pe față îi apare un soi de zâmbet matern. Ea pare a bănuî cele ce vor urma în conversația dintre bărbați și femeia cea frumoasă. Așteaptă deci primele replici, amuzată, convinsă că nimic nou nu poate să intervină în aceste conversații. Și replicile nu îi dezminț așteptările. De fapt ele nici nu se aud, ceea ce este evident sunt zâmbetele tuturor, cele ale bărbaților, pișichere, cel al femeii frumoase, care a inclus complimentele în existența ei de zi cu zi. Formează acum un grup vesel. Vorbele se ridică în aerul cabinei, dar nimeni nu le ascultă. Ele par, de altfel, a fi în plus. Femeia cea urâtă s-a integrat aproape perfect în acest grup și uneori cel ce vorbește îi aruncă priviri complice. Ea are deci simțul umorului, sau poate a adoptat repede și pe nesimțite un rol de mamă pentru toți cei de acolo. Poate că ea are vocația maternă și că postura crispată în care a apărut pentru prima dată este falsă sau accidentală.

Dar șeful intervine în scena aceasta idilică. El ordonă ceva. Grupul se desface imediat, zâmbetele se șterg, figuri preocupate le iau locul. Fiecare apare acum în diferite ipostaze tehnice. Dar reparația sau, mai degrabă, verificarea durează foarte puțin. Imagini ciudate vin dinspre afară și pe fondul lor ziua de activitate a călătorilor se sfârșește. Ei se pregătesc de odihnă, se întind apoi în aceleași cușete în care fuseseră culcați la plecare.

„Altfel ar trebui să fie totul. Altfel este totul. Eu nu jact curte unei femei frumoase în timpul unei călătorii de importanță acesteia. Eu sunt altfel. Șeful este unul dintre prototipurile mele. Dacă nu pot să fiu ca el, cel puțin să-i semăn. De ce să dau atâta atenție acestei femei? Eu acționez și în clipele de răgaz contemplu Cosmosul. Iar acum nu mă culc, ci scriu, îmi scriu jurnalul. Și apoi femeia mea iubită a rămas pe Pământ. La ea mă gândesc acum, ei îi scriu o scrisoare atât de lungă, pe care poate o va citi dacă mă voi întoarce. Mă voi întoarce cu siguranță.”

„Nu prea înțeleg mare lucru din toate acestea. Nu prea pricep de ce am acceptat să vin aici. Costumele sunt totuși frumoase. Dar ce sunt focurile acelea care strălucesc după ferestre? Aș pleca, dar nu se face. Să stau totuși și, atenție, că poate mă întreabă după aceea de ce mi-a plăcut sau de ce nu mi-a plăcut. De fapt, nu-i prea greu de înțeles totul. Sunt niște tineri care trec printr-o suită de întâmplări periculoase. Cam asta. Cred că vor trece prin niște primejdii și mai mari. Eu îmi mai amintesc despre ceva asemănător; atunci se sfârșea rău.”

„Deja a început să-i transpire mâna. E neplăcut lucrul acesta. Și nici nu pot să i-o las din mâna mea. Nu se face. Și nici nu

vreau să fac așa. Dar neplăcut este, oricum. Transpirația se răcește și, curios, mirosul de pudră crește. De undeva din dreapta vine un alt miros neplăcut, de lac sau de vopsea proaspătă. Să ne schimbăm locurile? Nu, totuși. Și filmul acesta pe care l-am mai văzut odată. Eu nu zic nimic. Este un film frumos. Profilul ei e pur, acesta-i cuvântul: pur. Poate că peste câteva minute mă voi apleca spre ea și îi voi șopti cuvântul acesta, atingându-i ușor cu buzele urechea. Lucrul ar fi de efect, l-ar face plăcere, cred. Dar uite că oamenii se culcă. Cam lungi scenele acestea de început. Să stau totuși calm, să văd ce urmează. Știi perfect ce urmează, dar să stau totuși aici, ținând-o de mână. Asta-i situația.”

O dimineată convențională pe navă. Ei se scoală toți cam în același timp, existență foarte organizată, cum ar putea fi altfel? Acum va trebui, nu se poate altfel, să se producă ceva. Muzica se modifică, dobândește niște accente sumbre, se accelerează, ceva trebuie să se producă. Într-adevăr, șeful urmărește indicațiile unor aparate și dă primele semne de neliniște. Ce ar putea fi? Nu se poate ști. Oamenii se agită însă, dar tot liniștiți, ca la început, atunci când pregăteau startul. Se încrucișează, dispar în încăperi alăturate, femeile au și ele rolurile lor. Șeful dă anumite comenzi, fața i-a devenit mai decisă. Oare intervine momentul fatal al sortilor? Oare unul dintre ei va trebui să se sacrifice sau cel puțin să riște, pentru a salva nava de cine știe ce primejdie? Așa pare a fi, deoarece bărbații s-au strâns într-un singur grup și se privesc intens. Se pare că șeful vrea să facă uz de postul său, pentru a-și asuma riscurile. Ceilalți nu sunt însă de acord cu propunerea șefului. Femeile par a fi excluse din dezbaterea aceasta. Dar iată că lucrurile par a evolua spre bine. Unul dintre bărbați urmărește indicațiile aparatelor și se întoarce spre ceilalți cu o expresie destul de optimistă. Să se fi aranjat totul? Așa pare a fi, deoarece scena înfățișează acum o reuniune distractivă a membrilor navei. Unul dintre bărbați cântă la un instrument muzical neobișnuit, ceilalți îl ascultă cu reculegere. Iar apoi, după o mică tranziție, femeia cea urâtă pare a propune să se danseze. Cea frumoasă pare cuprinsă de o anumită apatie, privește eu trăsături destinate la pregătirile sumare pe care ceilalți le fac. Apoi se dansează, cu mișcări neobișnuite, sacadate, dar și armonioase. Este o scenă de calm, după care se întrevede cu claritate că va urma ceva crâncen, ceva foarte periculos pentru soarta întregii expediții. Sau poate că așa ceva nu se întrevede, poate că este numai o iluzie. Femeia cea frumoasă dansează și ea, cu mai mulți dintre bărbați, își păstrează însă expresia de plictiseală.

Apoi ea poate fi văzută pe unul dintre coridoarele mai lăturalnice ale navei, discutând cu unul dintre bărbați. El pare a-i spune ceva cu mare aprindere, deoarece gesticulează, chipul îi trece printr-o întreagă serie de expresii, de la implorare la poruncă. Ea însă rămâne în starea de apatie în care putea fi văzută la reuniunea dansantă care tocmai s-a consumat. Face gesturi molatice, pare a respinge fără convingere argumentele pe care bărbatul le produce tot mai înfierbântat. Totuși ei se mângâie, mai precis el o mângâie și o sărută. Ea îi suportă dragostea cu o pasivitate deplină. De la un moment dat el arată dezamăgit și dă semne că renunță la cele pe care vrea să i le dovedească. Se rezumă la a o mângâia. Starea ei de prostrație continuă. Apoi se vede scena culcării celorlalți. Apar și cei doi, cu figuri revenite la normal. Se culcă și ei în cușetele lor.

„Poate n-a fost el. Poate că mi s-a părut. Dar semăna foarte mult cu el, totuși. Din spate semăna leit. O ținea pe după gât, o săruta. De ce n-am avut oare curajul să merg mai repede și să mă conving? Ea era destul de bine din spate. Poate avea picioarele cam subțiri. Ce ochi avea, când i-am spus că l-am văzut sărutându-se cu alta pe stradă! Părea că ceva i s-a prăbușit în cap. Eu îl cred. N-a fost el. Niciodată nu m-a mângâiat așa de frumos. Aș vrea să-l mângâi așa, lin, încet, foarte încet. Ciudate costume au. Abia după păr se deosebesc dacă sunt bărbați sau femei. Ce muzică ciudată. Cosmos.”

„Ce viață duc oamenii aceștia. Pot în orice clipă să moară, dar în schimb câte văd! Sunt musculoși. Și cu sunt musculos.”

„Iubire în Cosmos! De ce nu? Dar de ce trimit oameni necăsătoriți și nu trimit cupluri? Așa ar fi fost normal. Poate pentru a complica lucrurile. Oricum, când ești în astfel de condiții, nu-ți prea arde de dragoste. Sau, poate, totuși? Femeia îi spune că-i e lehamite de toată călătoria aceasta, că ea a plecat dintr-o greșeală, Îi spune că nu are stofă de eroină... Bine, dar tu nici nu trebuie să fii eroină, tu trebuie să stai în preajma mea; așa trebuie! O femeie frumoasă nu se cade să lipsească din niciun loc unde se găsesc bărbați! Nu asculta ce-ți spune omul acesta. El are niște argumente cu totul deplasate. Îți vorbește de datorie, de faptul că acum nu mai poți da înapoi, că trebuie să faci dovada tăriei de care sexul tău este în stare. Nu-l asculta. Tu să nu te preocupi prea mult de călătoria aceasta. Eu voi avea grijă de toate. Tu trebuie doar să exiști și să zâmbești. Atât. Nu vezi că apatia aceasta te urățește? Tu trebuie să fii veselă și dacă se poate să mă iubești. Bărbatul acesta care îți vorbește nu este atât de frumos ca mine. Singurul om din echipaj de care mi-ar fi oarecum frică în ceea ce privește succesul lui la tine ar fi șeful

echipajului. De el mi-ar fi frică, fiindcă văd că tu îl privești cu o mare religiozitate și cu un fel de teamă ciudată. Dar el nu-ți dă atenție. Niciodată nu va putea ceva să-l determine să renunțe la rolul său de conducător incoruptibil. Nu vezi că el este de mult o simplă schemă? În el se află sintetizată toată puterea unui bărbat de pe Pământ. El este numai putere. Nimic altceva nu văd în el. Crezi tu că-l vei putea determina vreodată să se schimbe, să zâmbească, să accepte să coboare printre voi, ceilalți membri ai navei? Răspunderea lui e prea mare pentru a putea să se gândească la așa ceva. Ceilalți sunt altfel, recunosc, dar... Ce-i cu dansul acesta? Cam ciudat, dar nu dezagreabil. Îmi place. Cu tine voi dansa oare cândva asemenea dansuri ciudate, dar frumoase? Poate vom începe acum să dansăm.”

„Avea un parfum de lavandă, neașteptat la o femeie. Poate că semăna puțin cu femeia aceasta urâtă de aici, ca și ea era înfrumusețată de anumite situații. Și acum, mă văd în dilema de a alege între aceste două eterne chipuri feminine... Cred că o prefer pe cea urâtă, cea frumoasă este prea asemănătoare cu toate frumusețile pe care le văd și pe stradă. Măinile îi miroseau mai ales a lavandă. Lavandă – frumos miros. Nu credeam că este atât de plăcut. Acum dansează. Uite că apare mai reușită, când nu mai este atât de încruntată ca la început. Capătă un aer accentuat de feminitate. Cealaltă rămâne însă la fel de lipsită de personalitate. Nu merită ca bărbatul acela solid să-i facă atâtea curte. Eu nu-i dau nici o atenție. Cea mai puțin frumoasă, ea merită toată atenția mea. Oare ce face acum? De ce n-o fi vrut să vină cu mine aici la cinema? Sau poate că mai bine n-a venit. Singur mă simt mai puternic, nu trebuie să am grijă de nimeni. Și apoi, când am intrat în sală, am simțit o plăcere pe care n-o pot încerca decât atunci când sunt singur. Când intru cu o fată, mă simt mai stânjenit. Nu știu de ce. Dar iată că se pregătesc de culcare. Ar trebui să-i arate și dezbrăcați. Prea sunt la fel cu toții.”

În fine, deșteptarea, după care se va petrece ceva deosebit de important. Se pare că nava se apropie de destinația ei. Cât a trecut de când ei au părăsit Pământul? Nu se poate ști. Poate că a intervenit paradoxul acela al timpului și acum ei îl privesc cu atenție pe unul dintre bărbați, deoarece el a anunțat că pe planeta de unde ei au plecat au trecut cine știe câte secole. Dar poate că el a anunțat cu totul altceva, poate faptul că se apropie ele planeta spre care au plecat sau poate că o ploaie de meteoriți îi amenință. Totuși, după figurile lor nu s-ar spune că îi amenință o primejdie. Se pare că totuși se apropie de destinația lor, sau poate de o altă planetă pe care vor fi siliți să

coboare din diferite motive tehnice. În orice caz, șeful dă din nou directive cu un glas stăpânit și sacadat, ceilalți, bărbați și femei, fac ceea ce trebuie făcut la aparatele acelea complicate. Acum a început să se vadă prin telescoape solul acelei planete misterioase care îi așteaptă. El apare pe ecranele unui mare televizor. Privindu-l, chipurile oamenilor își pierd orice expresie. Cele două femei dau totuși semne de bucurie. Se bucură, de data aceasta amândouă dintr-odată. Pentru prima oară de la început, reacționează la fel. Bărbații nu par a observa însă această noutate și le privesc fugitiv, cu o anumită muștrare mută: se pare că și aceste clipe, ca și cele ale startului sunt sacre și nu trebuie să fie deranjate de nici o atitudine contrară. Și femeile înțeleg ceea ce bărbații le comunică din priviri. Devin sobre, dar sobrietatea apare pe fețele lor ca o tristețe. Apoi ele dispar din raza privirilor.

Apare planeta străină. Nimic pământesc, afară poate de niște denivelări de teren care ar aminti în mod abstract de dealuri și de munți. Anumite forme care ar putea fi luate drept vegetație se întrezăresc departe, spre linia orizontului. Din nou în navă. Bărbații manevrează cu febrilitate niște manete. Probabil fac niște analize cu privire la atmosfera planetei pe care vor coborî. Peste muzica stranie care a însoțit totul până acum se suprapune vuietul motoarelor navei, parcă auzit de către unul dintre posibili locuitori ai planetei. În nori de praf nava coboară, se așază pe solul străin. Momente de bucurie înăuntru. Sărutări chiar. Numai șeful stă deoparte și este sclavul schemei sale de comportament. Totuși pare a fi pe punctul de a face o concesie acestor momente de excepție. Dar clipele de confuzie și bucurie trec repede și se fac pregătiri pentru coborâre. O scurtă deliberare. Șeful, va decide cine pleacă. A și decis. Unul dintre bărbați și femeia cea urâtă. Iată-i plecând pe o mașină ciudată, ieșită miraculos din rachetă. Stărnesc praful, se îndreaptă probabil în direcția unde au fost văzute semnele acelei vegetații incerte. Femeia vorbește într-un microfon. Îi răspunde șeful de pe navă. Alături de el stă femeia, cea frumoasă și privește pierdută peisajul incremenit, în care ultimele fire de praf stărnite de plecarea celor doi se așază încet. După terminarea convorbirii, șeful o privește scurt și ea îi răspunde cu o privire destul de ciudată. Șeful ridică foarte încet mâna și multă lume ar fi în stare să parieze că se va produce un inevitabil, adică șeful o va mângâia. Și ea crede acest lucru. Îl așteaptă cu o încordare ce i se urcă încet în trăsături. Buzele îi vibrează abia perceptibil. Pe figura șefului nu s-a schimbat nimic însă. El rămâne prins în rolul lui, ca o insectă într-o

bucată străvezie de chihlimbar. Mâna îi coboară încet și apar din nou cei doi, mergând pe suprafața planetei. În depărtare se vede deja, cu ochiul liber, o îngrămădire colorată într-un albastru bătând în indigo. Sunt niște forme verticale, care se mișcă foarte încet. Uneori, câte o zvâcnire cu totul absurdă mișcă aceste mase, despre care se poate foarte bine crede că reprezintă prima formă de viață pe care o văd exploratorii. Bărbatul conduce preocupat vehiculul. Fața femeii apare în prim plan. Are ochii măriți, spune ceva către el, fără a primi vreun răspuns. El continuă să conducă, preocupat. Ea pare a fi observat ceva. Îi comunică un lucru ce pare deosebit de important, dar el nu reacționează în modul așteptat. Fața i se arată doar din profil, cu linii dure, încrâncenată. Femeia continuă să exprime o mare panică. În sfârșit, el îi răspunde ceva, arătând pentru prima dată că a priceput că este vorba despre un fapt foarte grav, sau poate numai interesant. El pare a rosti câteva fraze liniștitoare către femeie, fraze care au darul, într-adevăr, s-o liniștească. Și astfel drumul lor continuă către formele acelea ciudate, de care au ajuns deja foarte aproape. Ele sunt albastru închis, aproape indigo și se mișcă. Printre ele au început să se zărească alte forme, altfel colorate. Și acestea execută mișcări inexplicabile. Nu sunt pulsări, sunt pur și simplu dispariții și apoi reapariții. Unele sunt de un roșu foarte închis, altele, cele mai multe, sunt argintii, greu de privit. Femeia manevrează cu febrilitate niște aparate și notează ceva într-un carnet sau poate face niște calcule. Bărbatul a căzut din nou în starea de prostrație (sau de maximă concentrare) și conduce vehiculul. Acum sunt foarte aproape de obiectele acelea mișcătoare. Se opresc și se pregătesc să coboare. Femeia pare însă a se opune la descinderea din vehicul și argumentează cu aprindere. Bărbatul însă pare decis să coboare, ca și cum n-ar avea nimic de pierdut. Fața femeii devine rugătoare, imploratoare chiar. Probabil că îi spune că este de primejdioasă acțiunea pe care el vrea s-o întreprindă. El însă se îmbracă în costumul pentru exterior cu mișcări mai mult mecanice decât decise. Ea manevrează ceva și se pare că cere legătura cu nava. Probabil că o obține foarte repede, deoarece o voce, probabil cea a comandantului, pare a răsună în interiorul mașinii, cerându-i bărbatului să nu părăsească nava. Un moment acesta pare hipnotizat de vocea fermă a șefului, dar peste câteva minute se îndreaptă cu hotărâre, ca un posedat, spre exterior. Femeia rămâne înăuntru cu disperarea săpată adânc pe figură. Bărbatul se îndreaptă sigur către formele multicolore care se agită la câteva zeci de metri

depărtare. De aproape, formele sunt plăcute la privit, mișcările lor sunt armonioase, feline. Bărbatul, indiferent, târât de o chemare irezistibilă, pătrunde printre ele fără să se uite în stânga sau în dreapta. Se vede din spate cum pătrunde tot mai adânc printre acele forme ciudate, care se mișcă neconținut. El poate fi văzut din ce în ce mai depărtat, din ce în ce mai nelămurit, până dispare. Costumul lui argintiu nu se mai poate deosebi acum aproape deloc de formele care au aceeași culoare. Foarte repede el nu mai poate fi urmărit. În raza privirii rămân numai formele, mișcându-se unduioase, cu bruște zvâcniri demențiale, absurde.

Figura femeii din vehicul este acum înlăcrimată. Se pare că printr-un mijloc sau prin altul ea a reușit să-și dea seama că bărbatul este pierdut, că i s-a întâmplat ceva rău. Comunică știrea aceasta tristă navei și începe să facă pregătiri de plecare. Poate că nu e tocmai bine familiarizată cu conducerea vehiculului, din moment ce face câteva mișcări pregătitoare. Totuși reușește și pleacă pe urmele venirii, cu fața înlăcrimată. Pe navă stau cu toții tăcuți, într-un cerc imobil. Privesc în ochii șefului. Acesta privește însă într-un punct imaginar, situat undeva deasupra capetelor. Mașina se apropie de navă. Femeia s-a liniștit, pare chiar foarte calmă. Probabil că drumul a durat foarte mult, adică mai mult de câteva ore. Poate că, pe drum, a întâmpinat anumite greutăți. Este primită în tăcere, cu siguranță că le-a comunicat, în timp ce venea, toate amănuntele.

Este o dramă, cu atât mai cumplită cu cât ea putea fi ocolită foarte ușor. Figura șefului este arătată mai mult timp consecutiv. Se pare că evenimentul acesta trist l-a scos din imperturbabila lui sobrietate. Se pare chiar că este muncit de remușcări. Totuși el nu-și poate permite să se gândească prea mult la trecut. Îl așteaptă noi decizii. El însuși trebuie să fie prima lui decizie, cea mai importantă și cea mai greu de îndeplinit. Acum, în clipele acestea grele, fața șefului arată surprinzător de dramatic, dar poate că arată numai așa. Poate că doar tensiunea stărnită de faptul tragic care a avut loc o face să pară astfel.

„Șeful să fie emoționat? De necrezut și totuși așa este. Faptul acesta mă supără, în el aveam cel mai important punct de sprijin. Era ca un stâlp de care erau legați prin fire invizibile toți ceilalți. Acum însă ceva se petrece, este un moment care poate compromite toată expediția. Simt că dacă acum șeful nu-și recapătă calmul, totul va sfârși rău. Să se termine bine, vreau lucrul acesta și în același timp mi-e rușine că-l vreau. Nu mă pot

stăpâni însă să nu-l doresc. Șicel care a murit, a murit prea stupid. A înnebunit sau ce s-a întâmplat cu el? Absurdul nu are voie să intervină. Prea e literar totul, nu trebuiau să renunțe atât de ușor la clișeul călătoriei pe o planetă străină. Prea devreme moare omul acesta, mult prea devreme. Acum nu mai e decât un pas până la un film de groază, eu n-am venit aici pentru un film de groază, nu pot suporta. Și toți ceilalți care privesc în direcția șefului, cuprinși parcă de o stare de imbecilitate! Altfel sunt eroii care cuceresc Cosmosul. Ei trebuie să fie decizi, cum să înnebunească dintr-odată numai la vederea acelor forme? Eu așteptam o mână de oameni decizi, niște oameni cărora nimic nu li se putea întâmpla. Trebuie să recunosc, deși îmi vine cam greu să o fac, am nevoie de filme cu eroi cărora nu li se poate întâmpla nimic. Știu că este o atitudine foarte reprobabilă, mi-e rușine să recunosc, dar nu pot face nimic pentru a mi-o reprima. Am încercat adeseori, dar am renunțat. De ce să nu mă las, în definitiv, în voia ei! Văd pe lângă mine figuri care au devenit atente doar după ce omul acela a murit. Eu însă simt o neliniște cumplită, îmi vine de altfel să plec. Chiar așa am să fac, dacă vor continua lucrurile acestea absurde. Și ce frumos începuse. Foarte frumos începuse.”

„Ciudată lumină roșie, acolo deasupra ușii, cum de n-am observat-o niciodată de atâta timp. Este foarte atrăgătoare, așa cum sclipește palid. De ce plânge atât de tare femeia aceea? Unde-i cel cu care era în mașină? Poate că s-a întâmplat ceva cu el.”

„Culorile albastru, roșu, argintiu, unde este verdele? Verdele unde este? Mișcările unduitoare ale culorilor, frumos. Liniștitor. Zvâcniri absurde. Uite că acum se va petrece ceva.”

Vor trebui, se pare, să meargă cu toții acolo. Poate că femeia s-a înșelat, poate că bărbatul care s-a pierdut în interiorul formelor mai poate fi salvat. Vor trebui să meargă cu toții. Șeful a decis, după toate aparențele, aceasta și acum se fac pregătiri. Moartea unuia dintre ei i-a unit și mai tare. De acum va trebui să meargă cu toții acolo. Cineva trebuie să rămână totuși pe navă. Va rămâne femeia cea frumoasă. Ea nu se opune, acceptă cu pasivitate. Frumusețea îi este scrisă pe față în linii fine, decise. Acum ies cu toții. Șeful rămâne ultimul și are o discuție cu femeia frumoasă. O privește în ochi și îi recomandă probabil să fie atentă la totul și mai ales la mesajele lor. Ea dă din cap în semn de încuviințare (sau poate în semn de îndoială) și șeful iese din navă intrând în vehicul, unde ceilalți îi așteaptă liniștiți. Pornesc la drum. De data aceasta drumul e foarte scurt. De îndată se află în fața formelor. Femeia cealaltă le ține

un discurs, probabil informativ, și apoi șeful, însoțit de doi bărbați, coboară. Ei vor lămuri misterul formelor. Ele continuă să-și execute mișcărilor lor plăcute privirii. Culoarele sunt aceleași. Ei nu mai sunt imprudenți. Nu se mai aventurează. Încep să investigheze totul de la o oarecare distanță. Un obiect strălucitor pleacă dintre ei. Este mare și amintește vag de o formă omenească. Obiectul se îndepărtează încet către pădurea de forme multicolore. Totul se petrece aproape la fel cum cu câteva minute înainte se petrecuse cu plecarea bărbatului. Așteaptă cu toții semnalele pe care obiectul probabil că le va transmite dintre formele unduitoare. Sunt cu toții în preajma vehiculului cu care au venit. Așteaptă. Obiectul nu se mai vede acum dintre forme.

„Ce ar mai putea să se întâmple? Nimic deosebit. Robotul va pieri sau nu va mai pieri, acolo, între lucrurile acelea necunoscute. El va descoperi poate urmele bărbatului dispărut, sau nu le va descoperi. Dintre forme ar putea ieși o formă mișcătoare; iat-o că iese. Este un animal sau chiar o ființă rațională, ce altceva ar putea fi? Cei strânși lângă vehiculul lor pot s-o extermină sau pot să încerce să comunice cu ea. Dar totul pare compromis. Iată că ei au conchis că este un animal, în orice caz ceva inferior, și întrebuițează unul dintre mijloacele lor de distrugere. Forma mișcătoare dispăre. Ce ar mai putea să se întâmple? Nimic deosebit. Nicio surpriză nu mai poate interveni. Ei ar putea să primească vești încurajatoare de la emisarul lor. Poate că se vor decide în cazul acesta să se aventureze în interiorul formelor. Dacă robotul le va comunica vești cu totul proaste, ce vor face? Dacă planeta aceasta este cu desăvârșire nefavorabilă pentru ei, nu vor avea ce să mai facă. Vor trebui să plece înapoi spre Pământ sau spre altă planetă. Vor trebui să aibă curajul să plece spre o altă planetă, lucrul acesta nu poate fi ocolit, se pare. Dar care este, totuși, forța care îi obligă pe oamenii aceștia să învingă? Cine decide ca robotul să le trimită – cum se și întâmplă acum – cine decide ca robotul să le trimită vești favorabile despre natura formelor și poate și despre bărbatul care s-a pierdut și care mai este poate în viață?”

O clipă penibilă a trecut prin sală. O clipă penibilă de îndoială, de îndoială în posibilitățile întâmplărilor care se petrec acolo pe planeta aceea inexistentă. Și se pare că fiecare are un suspin de ușurare acum când, parcă printr-o sugestie colectivă, lucrurile au intrat în normal. Iată că bărbatul care părea pierdut fără nici o speranță este adus de către robot. E leșinat, dar femeia cea urâtă se foiește în preajma lui în interiorul vehiculului, ea îl va aduce în viață cu siguranță. Aparatele

intervin și nu peste mult timp bărbatul își vine în fire. Iată-i pe toți cum se bucură. Iată-i cum îl ascultă povestind peregrinările sale. Ce i s-o fi întâmplat? Poate că formele au exercitat o influență hipnotică asupra lui, poate că l-au atras în mod irezistibil în miezul lor devorator. El nu prea are ce să spună. Ce ar putea să spună, de altfel: că o primejdie de un oarecare tip l-a atras în miezul ei, că de la un moment dat nu a mai știut ce se petrece. Că acum este fericit. Dar iată că privirile lui se îndreaptă într-un fel caracteristic către femeia care i-a dat primele îngrijiri.

Și de aici încolo totul decurge bine.

Câteva pregătiri, ultimele. Mulțimea multicoloră ce strigă nu se prea știe bine ce. Șirul de cosmonauți, printre care și câteva femei, îndreptându-se spre o primire triumfală. O muzică solemnă dominând totul, ieșind parcă din toate acele lucruri atât de diferite. Costumele cosmonauților, parcă argintii, sclipind brusc și apoi redevenind mate. Mișcările lor ritmice și liniștite.

Strada clipind după ploaie. Luminile reflectate ciudat de asfaltul ud. Mulțimea mergând.

discutând despre mesaj

Pe navă erau, la plecare, șase bărbați, de vârste și specialități diferite. Ultimul lor mesaj adresat Pământului sosise trunchiat, după un an. Textul lui rămăsese în multe memorii:... „l-a ucis pe... condamnăm crima... călătoria...” Zborul trebuia să dureze mulți ani, soluția enigmei urma deci să apară după o perioadă foarte lungă de timp. În ciuda acestei evidente imposibilități de aflare a adevărului, sau poate tocmai din acest motiv, mulți pământeni făcură presupuneri. Apărură raționamente ingenioase. Cum nici o probă materială și niciun martor nu existau, se apelă la analizarea minuțioasă a psihologiilor celor care plecaseră. Se răscoliră arhive și se interogară mii de oameni care îi cunoscuseră pe cei plecați. O nouă celebritate, secundă, apăru dintr-odată să aureoleze memoria celor care plecaseră pentru un timp atât de lung, încât semăna efectiv cu veșnicia. Un adevărat vânt deductiv bătu prin mințile foarte multor oameni. Comportamentul celor care călătoreau în spațiu încetă să mai fie numai rezultatul datelor obișnuite despre niște oameni excepționali; în portrete apărură porțiuni mai estompate, se iviră umbre. Prin niște mijloace obscure, biografiile celor plecați fură reconstituite extraordinar de minuțios. Apăru un fapt ciudat, dar oarecum previzibil: o anumită aglutinare afectivă de calități sau defecte, în jurul unuia sau a altuia dintre călători. Într-un timp relativ scurt se crea o opinie aproape generală cu privire la calitățile și defectele sufletești ale posibililor criminali și ale eventualelor victime. Cei șase componenți ai echipajului navei fură împărțiți în două tabere perfect egale numeric. Majoritatea celor care se interesau de cazul acesta era de acord cu adevărul acestei pure supoziții, determinată în bună măsură de faptul că acei care erau considerați victime fuseseră poate mai populari sau cine știe de ce alte motive. De altfel, ziariști ingenioși făcură câteva sondaje în rândul opiniei publice pentru aflarea mecanismului acestei preferințe, ce devenise un fapt de notorietate. Argumentele, după cum era și de așteptat, erau subiective. Unul auzise că cei care erau cotați drept victime posibile erau mai simpatici, mai comunicativi etc. Toate argumentele erau de felul acesta. Dar ziariștii descoperiră în cursul investigațiilor lor și oameni ale căror opinii nu reprezentau numai reflexul individual al unui flux mai larg de preferință. Aceștia se documentaseră și erau în

posesia unor date foarte minuțioase despre cei plecați.

Subiectul acesta devenise un fel de cal de bătaie al revistelor ilustrate și al emisiunilor de divertisment, tinzând să se autodizolve prin ajungerea la haz, cale pe care o parcurge aproape orice eveniment senzațional cu scurgerea timpului. Totuși, o undă de seriozitate se perpetua prin acest amalgam de opinii, ce se anula prin contradicțiile sale și tindea să cadă în uitare prin însăși intensitatea lui inițială. Un număr de psihologi și psihiatri de renume, specialiști în acțiunea Cosmosului asupra psihicului uman, se asocieră cu câțiva matematicieni și începură un studiu temeinic al problemei. Studiară viețile terestre ale celor care erau plecați, ascultară apoi cu maximă atenție mesajele pe care cosmonauții le trimiseseră între plecarea și acel ultim episod funest. Logicienii își oferiră serviciile în interpretarea uriașului material care se adunase. Se ținură multe comunicări, cercetarea avea în sfârșit o bază științifică. Optimismul pe care cei ce se ocupau cu stabilirea adevărului îl exprimau nu părea prea deplasat, întrucât aveau girul științei. Și timpul trecea.

De la o vreme însă, când, după cum se anunțase, colectivul de specialiști ajunsese în faza finală a cercetărilor și urmau să fie date la iveală, pentru aducerea la cunoștința opiniei publice, rezultatele, apărură anumite îndoieli, anumite fisuri în optimismul savanților care deduceau cine fusese criminalul. Îndoielile aveau o explicație simplă, care ar fi trebuit să fi fost avută în vedere încă înainte de începerea cercetărilor colective: era absolut imposibil să se ajungă la o singură concluzie, dacă se respecta o dialectică simplă a cercetărilor și a raționamentelor. Și acum, spre sfârșitul muncii de selectare a faptelor, se ivea tendința obținerii unor concluzii paralele, simetrice chiar. Fără un coeficient de subiectivitate, fără investirea unui singur om cu sarcina coroborării tuturor rezultatelor cercetărilor, nu exista nici o speranță de a se obține o singură variantă apreciată drept optimă din punct de vedere logic și psihologic. În fața necesității de a fi subiectivi, savanții declarară însă că problema îi depășește și cercetările fură sistate.

Câțiva ani enigma nu mai fu luată în considerare de către oamenii de știință și își urmă calea ei. Firească în conștiința publicului. Eroii ei deveniră cu încetul niște eroi literari, deveniră mituri pe cale de a se constitui. Mulți autori își încercară puterile în a scrie romane polițiste, pornind de la datele biografice și psihologice ale celor șase bărbați, care erau plecați de pe planetă. Apăru astfel, alături de versurile

folclorizate despre aventurile celor plecați, și o literatură scrisă. Comentatorii literari avură la dispoziție, în doar câțiva ani, un material deosebit de întins, constituit din cărți care încercau să elucideze enigma într-un fel sau altul. Nu apărură numai cărți în care rigoarea logică avea un caracter abstract, plecând de la datele acum cunoscute de toți până în cele mai mici amănunte, ci chiar și literatură propriu-zisă, ce căuta să concretizeze una sau alta dintre variantele posibile.

Se asista deci la nașterea unor mituri. Într-un anumit fel, interesul pentru adevărul faptului aceleia care se consumase cu ani în urmă, undeva la o depărtare uriașă de Pământ, dispăruse, lăsând locul unui interes pentru plauzibilitatea unui raționament sau a altuia. Eroii, ce încă mai evoluau undeva, la distanțe de neconceput pentru simțul comun, se abstractizaseră în conștiința celor mai mulți, deveniseră niște prototipuri angrenate într-un conflict cu infinite posibilități de rezolvare – și deci etern. Confruntarea lor, care se reînnoia cu fiecare carte nou apărută, era urmărită cu o detașare din ce în ce mai mare de către cititori, afectivitatea, care fusese extraordinar de mare la început, scădea. Tragedia urma legile noutăților și trecea pe un plan secundar, tot mai secundar. Călătorii erau transformați de către cei care îi tratau în cărți în niște abstracțiuni umane cu din ce în ce mai multe disponibilități psihologice, dar atât.

Ar fi interesant poate să exemplificăm, prin citarea câtorva pagini, factura raționamentelor și concluziilor acestor cărți (dintre care unele erau deosebit de gustate de către un public foarte larg). Înainte de a face acest lucru, trebuie să mai menționăm un fapt. La câțva timp după recepționarea mesajului (timp de ordinul deceniilor) apăruse obiceiul, perfect explicabil, de a se înlocui numele fiecăruia dintre cei șase călători spațiali cu una dintre primele șase litere ale alfabetului latin. La început faptul acesta își avea rațiunea într-o tendință de comoditate și de ușurare a deducției. Apoi însă, și aici apare una dintre laturile semnificative ale procesului de abstractizare despre care pomeneam, numele oamenilor acelora fură din ce în ce mai puțin folosite, iar la un moment dat începură să se întrebuițeze numai simbolurile literare. Așadar, în fragmentele pe care le vom reproduce, eroii tragicului eveniment sunt desemnați numai prin literele respective. În legătură cu aceste fragmente, trebuie să mai menționăm că au fost alese, după cum era și de așteptat, din părțile finale ale cărților (cărți ce ni s-au părut a fi cele mai reprezentative ale categoriei). Adevărul este că toate volumele ar fi trebuit reproduse în întregime dar,

firește, dezideratul acesta este exclus. Poate că, cel puțin, ar fi trebuit să reproducem și paginile în care autorii își analizează personajele, încercând să le stabilească un profil psihologic și social cât mai aprofundat și, mai ales, cât mai plauzibil.

Ne abținem de la orice fel de comentare a fragmentelor, considerându-le în sine grăitoare. Iată-le:

I

„... Spre deosebire de alți oameni care au meseria mea, eu vă voi spune, de la bun început, că mă îndoiesc foarte mult de valabilitatea raționamentelor pe care le fac. De altfel, vă pot povesti și o unică întâmplare pe care am trăit-o și care m-a lecuit pentru totdeauna de pretenția infailibilității. Călătoream, într-o vacanță, spre o destinație necunoscută, folosind metoda la modă pe atunci, și care mai este și astăzi practică, de a coborî acolo unde «dispozitivul hazardului» decidea în ultima clipă. Îmi căzuse o localitate în care mai fusesem odată, dar care nu-mi plăcea. Mă gândeam, în timp ce mă apropiam de locul unde urma să stau, că eu aș îi putut calcula matematic ce localitate îmi va cădea din jocul orb al mașinii aceleia mici și amuzante, că, la urma urmelor, ea se cheamă pe degeaba «dispozitivul hazardului», din moment ce pronosticurile ei pot fi prevăzute, cu un coeficient de aproximație foarte mic. Raționând în felul acesta, m-am decis, luând o hotărâre destul de absurdă, să verific dacă eu *trebuia* să fiu în acea localitate de la malul mării în acel moment sau nu. După cum vedeți, pasiunea mea de a calcula ajunsese la un paroxism aproape maladiv. Mi-a trebuit un timp destul de lung pentru a face calculele necesare, deoarece n-aveam la îndemână decât o aparatură portativă. După câteva zile am reușit să închei calculele. Concluzia era că într-adevăr mă aflu unde trebuie. De fapt, nu m-am îndoit deloc de rezultatul cercetărilor mele, deoarece și simțisem că, într-adevăr, calculele nu vor da greș. Tocmai pe când eram deosebit de mulțumit de starea mea legică, a venit la mine un funcționar și m-a întrebat dacă îmi place și vreau să plec într-adevăr în localitatea în care mă aflu. I-am răspuns că nu văd cum aș putea pleca acolo din moment ce mă aflu deja în acel loc. A zâmbit onctuos și mi-a spus ca tot aranjamentul cu dispozitivul hazardului fusese o glumă, că procedeul acesta nu se mai folosește de foarte mult timp în turism și că de fapt tot ceea ce văzusem eu, inclusiv călătoria, fusese un mijloc de reclamă la nivelul tehnicii moderne. Uluit, n-am mai știut ce să spun și m-am trezit dând din cap afirmativ, acceptând deci să merg unde calculele indicau că trebuie să mă aflu în acel moment. Voiam să ajut destinul să se îplinească!

Aș vrea să vă previn asupra unui aspect foarte important, înainte de a intra în problema propriu-zisă a discuției noastre. Toată întâmplarea pe care v-am povestit-o este o invenție a

mea, care mi-a venit în minte de îndată ce m-am apucat să vă redau una dintre călătoriile mele reale. Totuși, chiar și imaginată, ea este o pildă destul de bună pentru ideea că nu trebuie să fim prea mândri de noi.

Discutând despre victima și despre criminalul nostru, nu aș vrea să mai reiau o serie dintre aspectele pe care le cunoașteți desigur cu toții. Nici nu vă rog să vă așteptați la cine știe ce dezvoltare senzatională. Eu nu îmi pot permite să fabulez în legătură cu o întâmplare pe care este foarte probabil că unii dintre dumneavoastră o cunosc cel puțin la fel de bine ca și mine. Eu nu pot decât să analizez și iar să analizez. Apoi să-mi declar părerea. Iată, deci, părerea mea. După cum bine știm cu toții, unul dintre cei șase (A, B, C, D, E și F) este criminalul iar un altul este victima. Ei bine, eu am făcut un raționament pe care îl consider exact. Într-un anumit fel, nici n-aș putea să mă îndoiesc vreo clipă în sinea mea de veracitatea lui, aceasta în ciuda parabolei despre îndoială pe care am imaginat-o la începutul convorbirilor noastre, ce vor culmina cu dezvoltări totale. Prea mult timp mi-a luat construirea raționamentului meu, pentru a mai putea să-mi permit să nu cred în el cu toată convingerea. Este, de altfel, un raționament foarte simplu, care stă la îndemâna oricărui dintre dumneavoastră. Sunt mândru însă că niciunul dintre cei care au cercetat anterior cazul nu l-a găsit. Nu există măcar unul cât de cât asemănător în toată literatura dedicată acestei crime. Firește, și alții au concluzionat la fel cu mine. Dar ce motivări sărace! Pentru a conchide, vă pot spune că am descoperit unica motivare plauzibilă a crimei.

Aici ar trebui să fac poate o nouă paranteză, deși vă văd că dați semne de nerăbdare. În sinea mea, de fapt, eu nu sunt chiar atât de sigur de precizia rezultatului la care am ajuns. Trebuie însă, consider că este strict necesar, să vă obțin adeziunea afectivă pentru soluția care va urma. În fine, sper că și această nouă sinceritate nu vă va indispuce. Iată despre ce ar putea fi vorba. Mesajul suna: «... l-a ucis pe... condamnăm crima... călătoria...» Lucrurile îmi par a fi deosebit de simple. Este, de pildă, de la sine înțeles că este vorba despre o crimă, adică despre o ucidere a unui om de către alt om. Amintiți-vă însă de una dintre caracteristicile lui E și anume de preferința lui pentru jocuri de cuvinte. Luați apoi în considerare împrejurarea că pentru cei plecați într-o călătorie atât de lungă, moartea unuia dintre ei înseamnă o pierdere ireparabilă, o pierdere uriașă. Uniți aceste două aspecte într-un singur raționament și veți conchide împreună cu mine că, de fapt, este vorba despre sinucidere. Vă rog să nu interveniți, vă veți spune

punctul de vedere după ce eu voi fi terminat de vorbit. Deci, dacă ne gândim la posibilitatea aceasta, trebuie să recunoaștem că E nu putea să fie victimă și că, oricum, piste de investigații ale noastre se îngustează foarte mult. Vă rog să nu protestați încă, mai am doar câteva vorbe de spus. Constat că unii dintre dumneavoastră îmi contestă deja paternitatea ideii sinuciderii. Să nu cumva să mă acuzați de ignoranță. Cunosc opiniile celor care au avansat ideea unei posibile sinucideri. Nu cred că este cazul să-i înșir, pentru a vă dovedi că nu sunt un ignorant. Ceea ce va fi ultimul meu cuvânt este afirmația că povestea cu sinuciderea nu o susțin de fapt eu și că am omis să vă comunic aceasta, dintr-o lipsă gravă a discursului meu. Ea aparține în realitate unuia dintre colaboratorii mei în cercetarea chestiunii mesajului. Raționamentul meu nu-l veți afla niciodată. Nu-l pot rosti. Pur și simplu nu-l pot rosti. Este a nu știu câta oară că încerc să-l comunic cuiva fără să reușesc să-i rostesc măcar prima silabă. Vă rog însă să nu vă îndoiiți nici o clipă de existența lui în mintea mea. Nu-l pot însă exprima, îmi dau o dată mai mult seama în seara aceasta că nu-l pot exprima în chip mulțumitor. Credeți-mă însă: concluzia mea este una dintre cele mai bune care ar putea fi rostită. Vă mulțumesc pentru atenția cu care m-ați ascultat”.

II

„... Eu voi fi un fel de conducător. Cunoașteți cu toții personajele și rolurile. Câteva indicații. Nu-mi pot da seama spre ce vor evolua dialogurile care se vor înfripa. Dumneavoastră va trebui însă să fiți deosebit de spontani. Să roștiți ceea ce vă trece prin minte în clipa aceea, să nu premeditați și, mai ales, lucrul acesta este deosebit de important, să nu vă lăsați târați de ideile preconcepute pe care le aveți. Nu este nevoie să fiți teatrali, nu este nevoie să încercați să vă depășiți în vreun fel disponibilitatea pentru discurs spontan. Veți constata că totul va merge foarte bine și vom reuși să descoperim ceea ce mii de cercetători n-au reușit să descopere. Totul este să constatăm în mintea cui a putut să apară ideea crimei. Cunoașteți cu toții în amănunțime care este structura navei unde s-au petrecut evenimentele și în care ele se vor produce acum din nou. V-ați aclimatizat foarte bine la condițiile acestea. Trebuie să recunoașteți că reconstituirea este extraordinară. Ea este mai mult chiar decât îmi închipuiam eu că va fi posibil să se facă. Până și condițiile care erau în Cosmos au fost mimate până în ultimele amănunte. Aveți toate premisele să reconstituiți totul cu cea mai mare precizie.

Încă unele amănunte pe care vi le datorez. Eu, firește, nu voi sta alături de dumneavoastră. Veți fi legați de mine totuși. Veți putea auzi mesajele mele, pe care însă vi le voi lansa doar atunci când va fi absolută nevoie. În rest veți acționa după impulsurile momentului. Mie nu-mi veți putea cere sfatul și de altfel, lucrul acesta ar fi foarte greșit. Să nu așteptați în tot momentul indicații asupra modului în care trebuie să acționați și să vorbiți.

Experiența este foarte importantă și nu cred că cineva, vreodată, va mai putea să o realizeze. Amploarea ei depășește orice închipuire. Dumneavoastră veți fi puși în niște condiții atât de perfect imitate, încât nu vă veți putea da seama cu niciun chip că este numai o imitație, ci probabil veți ajunge să credeți că sunteți în realitate. De altfel (vă spun acum o convingere a mea, care nu are nici o legătură cu experimentul nostru), eu cred că toți ați dorit foarte mult să călătoriți în Cosmos pe distanțe lungi și că această experiență vi s-a părut o ocazie unică pentru îndeplinirea acestei dorințe. Aveți ocazia să trăiți o iluzie perfectă a unei călătorii în Cosmos, atât de perfectă încât va fi o a doua realitate, va deveni o realitate.

Intrați acum în navă și vă rog să respectați absolut toate

indicațiile pe care vi le-am dat. Vă urez drum bun!

*

După ce au intrat în navă și orice legătură a lor cu mine a fost întreruptă, m-am simțit emoționat ca un tată ai căror copii pleacă pentru prima oară într-o călătorie departe de casă. Ei aveau să transmită mesaje, dar unilateral. Cine știe dacă eu voi interveni. Din fericire voi putea să-i observ și să-i feresc de la vreo acțiune nesăbuită. Să încep deci să le urmăresc mișcările și vorbele.

(Interiorul unei nave cosmice. Cele mai multe dintre întâmplări vor avea loc în sala de comandă a navei. O parte dintre ele se vor petrece și în alte încăperi: camerele personale ale călătorilor, sala de muzică, sala de vizionări etc.)

.....

C *(are un aer cam obosit, privirile rătăcite, fața îi este totuși prinsă în rețeaua unei hotărâri din care cu greu ar putea fi scos):* Este foarte trist că discuțiile noastre au început în ultimele luni să aibă una și aceeași temă. Mi-e teamă că vom deveni cu toții niște psihopați. Ni s-a spus doar cu mare precizie de către coordonatorul nostru, la plecare, că este vorba despre o experiență și nimic mai mult. Este adevărat că noi nu putem dovedi cu niciun chip că nu este realitate ceea ce trăim. Noi totuși trebuie să credem ceea ce ni s-a spus. Nu ne rămâne altceva de făcut. Trebuie să ne facem fiecare datoria, să rezolvăm ceea ce se ivește, să transmitem mesajele zilnice. E o mare prostie să discutăm la infinit dacă situația noastră pe nava aceasta este reală sau este pusă la cale cu o abilitate care depășește orice închipuire. Argumentele tale despre necesitatea certitudinii mi se par destul de deplasate. Și apoi nu uita pentru ce suntem noi aici. Doar noi nu suntem călători cosmici autentici, noi jucăm niște roluri și atâta tot.

E *(cu o față de posedat, obsedat de o singură idee. Se plimbă foarte nervos prin încăpere, frământându-și mâinile):* Certitudinea pe care tu o consideri ceva secundar mie mi se pare a fi esențială. Sunteți cu toții nebuni, aceia care considerați că viața noastră se poate scurge de atâția ani pe blestemata asta de navă fără să știm măcar dacă este o navă sau dacă suntem victima acelei înfiorătoare mistificări în care ne-am lăsat antrenați fără să ne dăm seama. Lucrul cel mai diabolic mi se pare faptul că ni s-a tăiat orice legătură cu exteriorul, faptul că nu avem deloc posibilitatea de a părăsi nava. Exteriorul se schimbă, iluzia de mișcare este perfectă, dar

cum pot eu să verific aceasta? N-am nici o posibilitate. De ani de zile combin tot felul de mijloace cu ajutorul cărora să-mi dau seama, o dată pentru totdeauna, care este realitatea. Cred că într-o bună zi am să înnebunesc. Un singur lucru mi se pare o dovadă oarecum demnă de luat în considerare: omul care ne-a trimis în experiența aceasta absurdă ne-a promis că va interveni, atunci când va constata că noi ne vom interpreta rolurile greșit, adică vom aluneca în direcții lipsite de interes pentru cercetarea pe care o face el. Or, el n-a intervenit nici măcar o dată. Cred că pot să interpretez lucrul acesta ca pe o dovadă că nava este reală și la fel călătoria pe care o facem. În cazul acesta totul ar fi rezolvat, aș putea să fiu liniștit și să-mi văd de treabă. Dar totul poate să fie numai o abilitate din partea lui. Dorind să ne creeze un ultim detaliu al perfecțiunii iluziei.

C (ripostează cu oboseală, este vădit că discuții de felul acesta au mai avut loc cu mii până acum): Nu vezi că te învățești într-un cerc vicios? Ar trebui să încetezi cu acest monolog pe care îmi face impresia că îl continui și noaptea. Vei sfârși prin a ne înnebuni pe toți. Taci și gândește-te! Numai când vei avea ceva nou să mai vorbești. Te rog să taci. Îți spun aceasta cu un ultim efort de a-mi păstra calmul. Simt că îmi trec prin cap gânduri ucigașe. Să nu mai scoți nici o vorbă. Cel puțin acum.

B (bonom, ce nu reușește să-și piardă niciodată buna dispoziție, intră în timp ce C își rostea ultima parte a replicii; intervine cu o veselie nemaipomenită, stăpânindu-și cu greu hohotele de râs): Și iată-ne ajunși la sfârșitul experienței. Presupun că acum vom fi, în fine, scoși din chestia asta unde stăm de atâta timp. Voi mi se pare că ați uitat cum am ajuns noi aici. Ați uitat că șeful nostru ne-a spus să fim spontani și să ne manifestăm cu naturalețe, scopul fiind ajungerea la apariția ideii de crimă în capul unuia dintre noi. Iată că ideea asta a fost emisă în sfârșit. Într-un mod neașteptat, dar a fost emisă. *(Tace un timp, el devenind din ce în ce mai serios. Cade, astfel, în câteva zeci de secunde, într-o melancolie pe care ceilalți o urmăresc stupefiați, neștiind dacă e bine să o ia drept bună sau să considere că este o nouă glumă).* Altfel mi-am închipuit eu totul. Cu totul altfel. În timpul meu liber am scris chiar și un scenariu în care construiam acțiuni și replici după concepția mea. Totul este atât de logic în scenariul meu, iar ceea ce se petrece acum și aici cu noi – de-a dreptul absurd. Poate că ar fi bine totuși să vă citesc scena respectivă din scenariul meu. Ce spuneți? Acum tot suntem la sfârșitul călătoriei, merităm să ne acordăm câteva clipe de destindere colectivă. Sau poate ar fi

mai bine să învățăm rolurile pe care le-am creat eu? Nu știu dacă vă vor place; dar s-ar putea să vă placă. În orice caz, eu vă rog să-mi dați voie să citesc și să mă ascultați cu atenție. Dacă rolurile vă vor conveni (deși ele s-ar putea foarte bine să vă și pasioneze, al meu mă pasionează într-o măsură foarte mare) atunci vă veți apuca să le învățați și vom juca totul. Îl rog pe cel pe care l-am desemnat drept criminal să nu aibă vreun resentiment împotriva mea. Nu am avut niciun motiv subiectiv pentru a mă opri la această alegere. Pur și simplu, așa a ieșit. Ei, să citesc?

(În timp ce vorbea el, au intrat și ceilalți. Toți cinci îl privesc cu indiferență, fără să dea vreun semn de acceptare sau de refuz. Chiar și freneticul E pare a fi renunțat pentru câțva timp la obsesia sa și privește dezabuzat în jur.)

B *(interpretând tăcerea lor drept o încuviințare a lecturii, dispare pentru câteva minute și revine apoi cu un maldăr de hârtii)*. Nu vă voi citi, firește, totul. De altfel, nici n-am adus toate paginile pe care le-am scris. Vă voi citi numai scena finală, acolo unde unuia dintre noi îi va veni ideea crimei. Să încep deci. *(Începe să caute febril printre hârtii.)*

(În timp ce B face preparativele necesare începerii lecturii, ceilalți, cu figuri obosite, părăsesc unul câte unul încăperea, încet, târându-și picioarele. Când B își dregă vocea și ridică fruntea pentru a rosti prima replică, se trezește singur) ”

*

* *

Cam acestea erau discuțiile în legătură cu mesajul despre crimă, când un fapt veni să le învioreze și să le dea o nouă întorsătură. Tocmai se pusese la punct un creier electronic de pronosticare a psihologiilor și a comportamentelor umane. Folosind date amănunțite despre un om, el era capabil să propună o variantă de comportament viitor, cu un coeficient de aproximație foarte redus. În fine, existau premisele unei rezolvări care nu ar mai fi dat naștere la discuții. Ar fi fost o rezolvare impersonală, obiectivă. Mașina fu programată cu toate datele cunoscute și începu să acționeze. După câțva timp mai ceru date. I se dădură. În ziua în care trebuia să-și dea verdictul, ea ceru să fie reprogramată cu date, și mai bogate, despre oamenii aceia care cândva plecaseră în lunga lor călătorie. După câțva timp se constată cu tristețe de către constructorii ei că cererile de noi date nu vor sfârși practic niciodată. Mașina tindea în mod absurd să absoarbă date care numai prin șiruri interminabile de asociații puteau fi considerate ca având vreo legătură cu mesajul. Tendința

aceasta crea și necesitatea măririi ei. Cine știe care ar fi fost sfârșitul acestei operații de documentare nesfârșită. Ea continuă totuși, dar atenția publicului scăzu până la dispariție.

O întâmplare mai smulse o ultimă pâlpâire amintirii mesajului. Într-o bună zi, un istoric emise cu argumente foarte numeroase ipoteza că în perioada când se situa îndeobște recepționarea mesajului nu plecase nici o navă de pe Pământ în vreo călătorie de lungă durată. Toate argumentele erau enunțate de către istoric în cadrul unui discurs care dura o oră. Apărură oameni care găsiră noi și noi argumente ipotezei.

plecări

Lucrurile ar trebui, cred, să decurgă cam așa: nava ar avea un aer grațios, ar fi deosebit de suplă, multe metafore mi s-ar îngămădi pe buze, privind-o. Atât de multe, încât mi-ar apărea o anumită plictiseală de a le mai spune. Din motivul acesta este foarte probabil că aş renunța la toate sau poate aş spune totuși „grațioasă și argintie”. Pe cosmodrom ar fi o mulțime de lume, clipa lansării s-ar apropia repede și prin megafoane s-ar auzi voci impersonale, cerând mulțimii să se retragă la distanța stabilită. În fine, aproape în ultimul moment, s-ar ivi, ca din pământ, cei care vor călători. Ar arbora niște zâmbete nu tocmai fotogenice, ar avea pe fețe un amestec de triumf sportiv și de vagă îngrijorare. Târâtă de o fatalitate neînțeleasă, o fată din rândurile celor care asistă ar striga ceva, cu un glas voalat. Tot dintr-o necesitate de neînțeles, glasul acesta înăbușit ar fi auzit de către toată lumea, deoarece, nu se știe din ce motive, ar interveni o clipă de tăcere deplină. Unul dintre cosmonauți ar întoarce capul doar pentru o clipă. Un fel de disperare (care ar dura infinit de puțin) i-ar trece prin ochi. Fata care strigase, acel glas numai expresie, care poate nu rostise cuvinte (nimeni nu auzise de fapt cuvintele) s-ar smuci amețită către acel care întorsese capul. S-ar opri după primul pas, încremenind pentru câteva momente. Un operator de cinema sau de televiziune i-ar prinde chipul acesta împietrit, pentru o fracțiune de secundă, fracțiune de secundă după care ea se va relaxa și probabil va începe să plângă. Peste câțva timp, acel operator, inspirat, ar opri filmul său pentru câteva momente asupra chipului fetei și spectatorii ar fi străbătuți de o indispoziție fără nume, multora dintre ei le-ar veni brusc să plece sau să închidă aparatele. Căci fața fetei aceleia ar fi asimetrică, o asimetrie de neînchipuit, oprită în clipa care precede refacerea ansamblului canonic frumos. Dar filmul ar continua. Fetei i-ar apărea lacrimi, trăsăturile i-ar fi cuprinse de un alt fel de încremenire, inexpresivă, lacrimile ar curge ca pe obrajii unei măști. Iar glasurile impersonale din megafoane ar rosti ultimele avertismente, în timp ce valurile de oameni s-ar îndepărta dincolo de limitele acelea îndepărtate. Apoi ar surveni o clipă deosebită, cea dinaintea lansării. Fata ar fi înghițită de mulțime, dar aici ar interveni iarăși, cu brutalitate, forțele neînțelese care au scos-o în evidență și mai înainte, chipul ei ar

fi totuși vizibil. Poate i-ar apare pe chip o urmă de zâmbet tandru? Sau, poate, din adâncuri i-ar urca o crâncenă mândrie? Prin continuarea miracolului, s-ar vedea și chipul celui despre care putem crede că îi este iubit sau soț. Acesta ar avea o demnitate aproape suspectă. Ar fi depășit cu mult stadiul în care cineva dovedește că este bărbat și își ține firea. Acum fața lui ar fi oarecum străină și dacă cei cu care călătorește și alături de care face preparativele, ultimele preparative ale plecării, ascultând indicații izvorâte din microfoane invizibile – dacă acești oameni, alături de care va trăi sau va muri, l-ar privi cu oarecare atenție, ar observa, poate, că are o față străină, parcă stilizată, pe care hotărârea de a fi tare a depășit orice limite și s-a transformat în altceva, într-o stare de spirit fără nume, care nici nu mai este măcar a lui, îi e impusă parcă de către altcineva, din afară. Pe fața aceasta împietrită ar pluti niște umbre, determinate de cine știe ce forțe care nu îl privesc, forțe neînțelese din afară. Dar poate că totuși, în preajma clipei lansării ar apare ceva nou pe fața presupusului iubit sau soț al fetei aceleia, care acum pare înghițită definitiv de oamenii din preajma ei. Ar apare poate o expresie de calm, care s-ar ivi mai întâi vag și apoi brusc, destinând trăsăturile. Un zâmbet de triumf involuntar s-ar ridica în atmosfera cabinei și s-ar destrăma încet în gol, fiindcă ceilalți nici acum n-ar avea timp să observe ce se petrece cu colegul lor. Între timp, mișcările tuturor s-ar accelera spre o nemișcare finală, când, ținându-i în locurile lor de start, ar privi în tavan fix, așa cum trebuie în clipe ca acestea. Iar în rândurile mulțimii, dimpotrivă, mișcările s-ar încetini tot mai mult, până la clipa anunțării startului. O gigantică pădure de statui ar privi saltul navei. În ea, chipul fetei s-ar vedea totuși, singurul viu dintre toate aceste elemente de basorelief. Lacrimile ei s-ar opri într-un chip inexplicabil, din ochi i-ar pleca două șine de oțel către pereții navei care se ridică. Iar apoi ar respira toți la unison, iar fata ar începe să nu mai știe prea bine pentru ce este tristă și și-ar repeta în gând tot mai îndârjit motivul, cuprinsă de neliniștea celui care trece de primele etape – imperceptibile, dar sensibile pentru o intuiție feminină – de primele etape ale uitării. Ca dintr-o transă, toți s-ar mișca, s-ar simți străbătuți cu violență de dorințe foarte pământești, ar simți că le este neobișnuit de foame sau neobișnuit de somn și dorința de a mânca sau dormi i-ar rușina, dar rușinea aceasta ar dispărea destul de repede și ei s-ar lăsa din nou în brațele timpului revenit, ca în apele somnului. Amețită, fata ar pleca singură, depărtându-se de prietenii cu care venise aici la

cosmodrom. În minte i-ar rămâne doar câteva imagini ale plecării. Printre ele, chipul lui din ultima clipă ar încremeni într-o schimă tranzitorie, pe care ea nu ar mai înțelege-o foarte bine și căreia i-ar pierde sensul tot mai mult, tot mai mult. Ar cuprinde-o încet o groază a neînțelegerii propriilor sentimente, o panică pentru că nu mai poate decât foarte greu și foarte imperfect să reconstituie în memorie plecarea și ultimele lor întâlniri și discuții. Și pe fondul acestei panici a pierderii imaginilor despre el, despre plecarea lui și despre dragostea lor, încet, încet, ar începe să construiască noi imagini despre iubitul ei și despre dragostea lor. În mintea ei ar interveni lin amintiri din filme și din emisiuni de televiziune despre cosmonauți, gesturi ale prietenilor lui s-ar contopi pe nesimțite cu gesturi pe care ea și le amintește ca fiind ale lui. Plecarea ar începe să semene cu sute de alte plecări, la care a asistat ca martoră mai mult sau mai puțin indiferentă, cu plecări pe care le-a văzut în filme, de atâtea ori. Chiar și liniile chipului lui, pe care le adună acum în minte, chiar și chipul lui s-ar modifica în conștiința ei. Fotografiile, pe care le-ar privi din ce în ce mai neîncrezătoare, ar asista-o în încremenirea lor ciudată, străină, depărtată. Omul acela de acolo n-ar mai fi el și convingerea aceasta ar crește tot mai repede și mai adânc, n-ar mai fi bărbatul ei, ci altcineva care seamănă oarecum cu el, care aduce în chip inexplicabil cu bărbatul ei. Un fior ar străbate-o la gândul că, acum, deja, la un timp atât de scurt de la plecarea lui, a început să-i uite trăsăturile. Ar încerca, cu o nouă disperare, să refacă totul, să păstreze totul în memorie, să-i graveze trăsăturile și forma mâinilor pentru totdeauna în minte. Dar încercarea aceasta nu ar reuși și ar persista numai efortul ei de a reuși ceva resimțit ca foarte dificil. Și iarăși ar recurge la alte amintiri ajutătoare. Din nou chipul iubit ar fi acoperit de tot felul de alte amintiri. Și din acest amalgam ce ar invada-o fără voia ei, s-ar ridica, ar începe să se ridice, de la un timp, o nouă figură a lui, pe care ar contempla-o cu o micșorată groază și stranie plăcere. Iar el, acolo la locul lui, culcat, ar vedea-o cu fața aruncată către el pe cosmodrom și, încet, ar începe să conceapă mintal povestea iubirii lor. Poate că în zilele următoare ar continua cu seninătate să scrie doar pentru sine cuvinte despre iubirea lor. Ar reface totul cu minuțiozitate sau, cel puțin, cu convingerea că ceea ce gândește și ceea ce ar putea să înceapă să scrie în fiecare clipă reprezintă adevărul despre ea și despre trecutul lor. Ar fi din ce în ce mai senin, din ce în ce mai purificate ar fi amintirile. Nici n-ar mai avea nevoie să-și amintească scenele concrete, discuțiile și cuvintele acestor

discuții. Nici chipul ei nu ar mai simți nevoia să-l vadă. În gândurile lui ea ar persista, după trecerea câtorva ani, ca o nălucă luminoasă, mișcătoare, tandră. Ar scăpa mai repede decât ar fi crezut de obsesia ideii de revedere. N-ar mai încerca, după puțin timp, după foarte puțin timp de la plecare, să-și imagineze cum va fi întoarcerea. Și povestea pe care el o repetă pentru sine în fiecare seară, înainte de a adormi, ar căpăta un contur tot mai ferm, mai simplificat, mai stilizat. Și poate că, într-o bună zi, el ar agăța alături de poza ei, fixată pe peretele de la picioarele patului, un carton mare, pe care i-ar scrie numele cu litere groase. Ar începe să-l repete cu glas tare, mirându-se de lipsa lui de sens și zile în șir ar încerca, într-o încordare tentativă, să reconstituie totul iarăși, să împingă simbolurile înapoi pe calea pe care el însuși le crease. N-ar putea să reușească cu niciun chip și atunci, într-o clipă de disperare, ar privi avid imaginea fetei și numele ei scris cu litere mari. Ar rosti de câteva ori tandru numele ei, apoi l-ar spune din ce în ce mai tare. Și poate că la urmă l-ar răcni cu glas demential, atât de tare încât ceilalți s-ar aduna tăcuți în jurul lui și l-ar privi serioși, cu fețe impersonale, respectându-l.

Acum însă nu mai sunt atât de sigur ca la început că lucrurile așa ar trebui să fie. Poate că, mai degrabă, pe cosmodrom ar interveni scene tari, melodramatice chiar. Poate că atunci când șirul tăcut al celor care urmau să plece ar trece printre valurile de oameni, ea, fata, ar tresări convulsiv și s-ar repezi să-l îmbrățișeze pentru ultima oară. Poate că i s-ar agăța de haine și ar striga ceva cu glas mare, protestând în numele cine știe cărui lucru. Și cei din jurul lor ar ridica încet brațele ca pentru a-i despărți, fără s-o facă însă, apropiindu-se prin mici salturi, totuși, de ei. Și dacă cineva ar fi fotografiat una dintre aceste fracțiuni de secundă, secvența ar arăta cam așa: el, cel care pleca pentru un șir interminabil de ani, ar mângâia-o mecanic pe păr. Privirea i-ar fi îndreptată către nava profilată în fundul fotografiei, irezistibil punct de atracție. Expresia feței lui nu ar spune mare lucru pentru nimeni și dacă cineva ar fi vrut cu tot dinadinsul s-o interpreteze, ar fi trebuit să imagineze. Ar fi descifrat astfel poate, eternul și falsul, presupusul amestec de luptă între datorie și sentimente. Acel cineva ar fi trebuit să spună, de pildă, că „fața lui era împietrită de hotărâre, vădind înfrângerea durerii despărțirii” sau ceva în genul acesta. Figura ei din această fotografie ar fi poate ceva mai ușor de interpretat. Ea ar privi în sus spre fața lui, plângând, cu expresia purificată de durere, strângându-l în brațe cu un fel de disperare ciudată, teatrală. Și acel observator

cu imaginație, sau poate chiar profund psiholog, ar descifra în expresia feței ei două sentimente, totuși, contradictorii. Durerea aceea purificată, fantastic de purificată, de necrezut de purificată, s-ar fi despărțit pentru el în două, apărând încet un fel de nedumerire. Stratul acesta invizibil de nedumerire ar ieși încet, încet, la suprafață, înlocuind durerea. Figura femeii ar reflecta din ce în ce mai accentuat neclarificarea în legătură cu tot ce se întâmplă acolo, sau poate mai ales în legătură cu marea ei durere. Nimic demential nu ar interveni în această nedumerire (deși aici, în punctul acesta, cineva ar fi putut spune că „durerea părea a-i fi luat mințile”). Ar fi o nedumerire la fel de purificată ca și durerea căreia îi luase locul. Martorul din femeie ar fi apărut de sub nedumerirea aceasta, înlocuind actorul. Cine ar putea totuși spune ce se petrecea în ea, în timpul acestei schimbări de expresie? Poate că intervenise mecanismul fără greș al renunțării. El însă nu și-ar modifica cu nimic expresia feței pe tot parcursul scenei. Mângâierile i-ar rămâne la fel de mecanice, el însuși ar rămâne la fel de impersonal, la fel de mecanism perfect de explorare. Și în el s-ar tălăzui poate valurile fără sens ale unei emoții reprimată cu ușurință. O idee l-ar fulgera brusc, aceea a absurdității despărțirilor de genul acesta. O ruptură s-ar lărgi totuși în el. Și ar contempla-o cu un ochi vag interesat, din ce în ce mai interesat. Și după clipa lungă de incremenire statuară, oamenii s-ar tălăzui, tendințele de înaintare ale celor dimprejurul lor s-ar materializa deodată, și cu toții, incomodându-se reciproc, ar acționa în sensul curmării acestei scene melodramatice. Ea, impasibilă, cu o față pe care mirarea s-a adâncit, transformată într-o mască a mirării excesive, s-ar lăsa dusă de lângă el, punând pașii cu precizie de mecanism, cu mâinile rămase însă înțepenite în crisparea cu care apucaseră hainele lui, privindu-l ținută în ochi și parcă trecând prin el cu privirile, privind un șir de cosmonauți identici cu el, care s-ar fi aflat înșiruiți până la orizont în spatele lui. Unui spectator i-ar trece eventual prin cap că totul este de un melodramatism îngrozitor, că este totodată de o irealitate întristătoare (mie, eventual). Și ea ar dispărea încet, dusă de subțiori, ca o piesă fragilă, de către niște oameni serioși, concentrați parcă să nu cumva să o scape din mâini și să o vatăme. Iar el ar privi în urma ei, ridicând ușor, aproape imperceptibil brațele pentru a o reține. Gestul acesta ar rămâne însă la începutul lui, ar parcurge numai primele lui faze, rămânând mai mult o pură intenție. S-ar integra apoi în rândurile colegilor lui de călătorie și, ar pași elastic spre navă. O dată, o singură dată, el și-ar mai întoarce capul spre locul

unde ea a dispărut între oameni. Pe față nu i s-ar putea citi nici de data aceasta mare lucru. O vagă nedumerire, soră parcă a aceleia care invadase și trăsăturile ei cu câteva clipe mai înainte, i-ar ridica poate liniile feței. Ea ar dispărea însă foarte repede, deoarece la câțiva metri în fața lor ar apărea scara pe care se intră în interiorul rachetei. Și atunci situația ar fi mai tare decât el, n-ar putea să-i opună nici cea mai mică rezistență. Și ar zâmbi cu dantura lui de actor de cinema, larg, sportiv, golit în chip miraculos pentru câteva zeci de secunde – când cu toții ar ridica brațele pentru o ultimă oară înainte de intrarea în rachetă – golit de orice îndoială sau nedumerire. Atunci, în clipele acelea de triumf pur sportiv, ar privi o lume simplificată și în minte i s-ar ridica simplitatea învingătorului de competiție. Brațele ar face gesturile care se fac dintotdeauna în astfel de împrejurări și este foarte probabil că și-ar simți mușchii brațelor de om antrenat împungându-i mânecile. Ar fi inundat pentru câteva clipe – pentru că numai câteva clipe ar sta ei acolo pe ultimele trepte ale scării – de o fericire atât de simplă, încât nu se știe dacă ea nu cumva chiar l-ar uimi. Dar poate că nu, poate că fericirea aceea simplă ar fi într-adevăr perfectă. Nimic n-ar întina-o. Niciun alt sentiment n-ar apare pentru a-i știrbi perfecțiunea. Clipa aceasta a surâsului sportiv ar fi reprodusă pe milioane de poze în toate ziarele și revistele. Nimeni n-ar putea să descifreze nimic altceva în ea, în afară de ceea ce momentul cerea. Și ea, iubita lui, ar vedea multe dintre aceste poze. Poate că poza aceasta finală ar sfârși prin a o obseda, prin a încerca din ce în ce mai perfid să se suprapună peste chipul pe care ea și l-a păstrat în memorie. Între cele două imagini ar interveni poate o luptă și nu este deloc exclus ca victorioasă să iasă imaginea surâsului sportiv față de aceea a împietritei nesiguranțe. Încet, în conștiința ei ar apare chipul eroului trecut de granițele cunoscute ale sentimentelor. Ea l-ar admira tot mai mult și poate că ar căpăta cu trecerea anilor obiceiul de a merge la cosmodrom spre a revedea surâsul acela capabil să se repete la infinit, surâsul acela pe care o fatalitate bună îl produce la fiecare despărțire. Iar el, aflat într-un punct incert al cerului, s-ar putea să capete obiceiul discuțiilor despre ea cu unul dintre prietenii lui de pe navă.

Cum ar putea să decurgă discuțiile acestea despre iubita sau soția rămasă acolo pe planeta aceea îndepărtată? Poate că un singur om din echipaj ar fi cuprins de un oarecare interes pentru ceea ce el povestește. Poate că ceilalți ar rămâne doar niște prieteni atenți, care ascultă totul din politețe și chiar respectă regula de a nu demobiliza pe niciunul dintre ei în

niciun fel. Acel singur însă ar deveni tot mai interesat, din niște motive foarte obscure. Unul dintre ele ar putea fi acela că el n-a lăsat nici o femeie iubită pe Pământ. Într-un anumit fel, în conștiința lui s-ar declanșa o ciudată dorință de compensare și ar asculta povestea cu atenție, ba chiar cu o anumită religiozitate. Povestea ar fi însă, firește, dezarmant de obișnuită. El, acest om care nu a lăsat pe planeta de unde a plecat nici o femeie iubită, ar manifesta un interes deosebit pentru toate aceste amănunte, cunoscute parcă dintr-o mie de alte povestiri anterioare, petrecute în alte o mie de călătorii similare. Povestitorul ar aluneca pe o panta descendentă în ceea ce privește interesul pentru întâmplările pe care le spune prietenului său, iar ascultătorul, în mod ciudat și destul de inexplicabil, ar urca pe o pantă ascendentă, absorbind interesul celui alt pentru femeia rămasă. Ar aluneca de la un timp spre discuții de o altă factură. Ascultătorul s-ar transforma în povestitor și ceea ce el ar putea să spună ar fi analize psihologice nesfârșite ale legăturii (iubirii) celor doi. Povestitorul, redus acum mai mult la rolul de ascultător, deoarece a terminat de mult tot ce avea de spus despre ea, ar putea fi cuprins de un nou interes, mai detașat, pentru toate întâmplările acelea din trecut, cărora nu le putea găsi o explicație mai spectaculoasă, iar noul povestitor ar fi cuprins de plăcerea curată a speculației. Cine știe dacă discuțiile lor nu ar aluneca pe nesimțite spre interpretarea întregului sex feminin? Probabil că toate discuțiile acestea ar fi duse în mijlocul unor fotografii sau ar interveni după vizionarea împreună a unor filme dedicate ei. Dar se prea poate ca de la un timp pozele și filmele să tindă a deveni superflue. Sau, poate, nu?

rigoare și parabolă

— Postfață —

Lipsa comentariilor. Literatura modernă nu se mai poate lipsi de comentariul scris, însăși ființa ei fiind condiționată de existența acestuia. Operele mari ale trecutului au putut străbate prin secole fără a avea un cortegiu de comentarii, cele de azi nu se mai pot lipsi de el. Poate că faptul are o explicație și în tendința de îndepărtare de la epic, de la fabulație, pe care o manifestă proza modernă. Cert este că în zilele noastre cititul devine din ce în ce mai accentuat o activitate mai puțin spontană, mai teoretizatoare. Poziția cititorului modern devine tot mai activă, el nu se mai mulțumește să se lase furat de apele molcome sau năvalnice ale scrierii literare, el dorește să participe sau, mai mult, să refacă opera literară după gustul și înclinațiile lui. Poate ca răspuns la această evidentă înclinație a apărut literatura structurilor deschise, literatura în care conflictele nu mai sunt rezolvate, în care orice urmă de moralism a dispărut, cititorul fiind invitat el să rezolve ceea ce este de rezolvat. Mi-am început aceste considerații despre literatura științifico-fantastică referindu-mă la tendința măririi comentariului și autocomentariului literar, deoarece, în felul acesta, prin contrast, mi s-a părut că pot lumina specificul acestei literaturi. Într-adevăr, vedem cu toții că literatura de *science-fiction* nu beneficiază de prea multe comentarii, critica privind-o în general cu o îngăduință adesea ignorantă. Apoi – lucrul acesta trebuie subliniat – este vizibil că *science-fiction*-ul nu urmează întru totul dezvoltarea literaturii moderne în ansamblul ei, nu a abordat până acum aproape deloc structurile deschise la care mă refeream mai sus. Lipsa abundenței comentariilor trebuie legată de caracterul oarecum „conservator” al acestei literaturi.

Trebuie însă să arăt că, împotriva unor aparențe destul de convingătoare și de plauzibile teoretic, literatura științifico-fantastică are un public foarte numeros și foarte consecvent, în rândurile acestui public numărându-se mulți intelectuali și chiar literați. Care este explicația?

Science-fiction-ul și jazz-ul. Voi încerca să o găsesc pornind de la o apropiere pe care o făcea un recent comentator între preferința pentru *science-fiction* și cea pentru jazz. Există, se

pare, într-adevăr, o legătură de cauzalitate psihologică între aceste două preferințe. Nuanța de ordin psihologic care declanșează această cauzalitate ar fi înclinația spre repetare, spre ritm interior, spre *rigoare*, în ultimă instanță. Jazz-ul, în ciuda și pe deasupra improvizațiilor care îi dau savoarea, are un caracter riguros, pe care un inițiat și un adept îl gustă, se pare, în primul rând. Un cunoscător al muzicii de jazz va putea totdeauna să deosebească stilul unei școli interpretative de cel al alteia. Probabil că mecanismul preferinței pentru *science-fiction* nu este atât de diferit. Este știut că temele generale ale acestei literaturi sunt limitate și că în tratarea lor o cercetare comparativă ar putea stabili câteva certe modalități de rezolvare. Există o *rigoare* evidentă în fantezia ce se consumă în aceste scrieri. Exemple s-ar putea da foarte multe. Unul, ce ni se pare dintre cele cu mare putere de generalizare, este cel al eroului cuceritor al Cosmosului, dotat, într-o majoritate covârșitoare a cazurilor, cu calități umane deosebite. Nici n-ar putea să fie altfel, și o literatură care ar acorda o prea mare complexitate sufletească unui astfel de erou, arătându-i și reversurile întunecate, ar risca să cadă în neautenticitate, știut fiind foarte bine faptul că cei ce sunt trimiși în astfel de misiuni sunt aleși dintre cei mai bine înzestrați indivizi. În mod „fortuit”, deci, în conduita literară a unor astfel de oameni, plasați în asemenea împrejurări excepționale, apar consecințele unor prestructuri, consecințe ce se repetă, dominând încercările autorilor de a fi originali. Eroii literaturii acesteia nu pot scăpa decât în rare cazuri de o asemănare izbitoare cu vitezii basmelor, ei fiind sinteza calităților umane.

Parabolă. Odată cu dezvoltarea genului, a cărui înflorire este recentă, modalitățile s-au rafinat, conflictele s-au complicat, s-a ajuns chiar, în cazuri deosebit de rare însă, la o literatură pur parabolică în care eroii umani sunt abstractizați aproape cu totul, ansamblul amintind de arta cinetică, profund nefigurativă. Mi se pare însă că scrierile acestea se desprind de specificul *science-fiction*-ului clasic, nemaifiind caracterizabile cu niciuna din notele pomenite mai sus. Pe de altă parte, ele pun sub semnul întrebării însăși entitatea numită literatură științifico-fantastică, dovedind într-un mod evident că nu există o linie de demarcație între *science-fiction* și restul literaturii. Cazul ce mi se pare cel mai tipic este cel al romanului „Solaris” al polonezului Stanislaw Lem. Niciunul dintre clișeele tradiționale ale *science-fiction*-ului nu este întrebuițat de către Stanislaw Lem. Într-adevăr, romanul este cu totul singular și împrejurarea că faptele se petrec pe o altă planetă poate fi

considerat întâmplător. Tipul acesta de acțiune ar fi putut fi plasat cu ușurință într-un peisaj pământesc fabulos, în genul celor la care recurge Buzzati sau Borges. „Solaris” face parte din genul științifico-fantastic „clasic” doar în mod formal.

Acțiunea este simplă. Pe o planetă îndepărtată se află trei cercetători ce caută să-i dezlege misterul și eventual să intre în legătură cu oceanul gânditor ce pare a fi suprafața ei lichidă. Dar contactul cu presupusul creier gigantic se dovedește imposibil. Eșecul celor trei succede eșecurile miilor de cercetători care îi precedaseră în zeci de decenii de cercetări. „Inteligența” oceanului este totuși evidentă: în camerele cercetătorilor apar ființe reale pe care oceanul le modelase după un sondaj în subconștientul celor trei oameni. Spre deosebire de realizările obișnuite ale genului științifico-fantastic, aici cititorul nu mai urmărește faptele, ci se lasă antrenat de parabola unei fatalități enigmatice, ce prin capricii inextricabile interzice omului accesul spre explicații. Mitul labirintului reînvie într-o formă tulburătoare. Prin admiterea acestui aspect, „Solaris” se situează deodată într-o constelație prestigioasă. Ne referim la marile romane cu acțiune circulară ale lui Robbe-Grillet, Buzzati, Joyce, Pinget, Ollier. Eroii romanelor acestora sunt plasați într-o lume închisă, acțiunile lor iau forma unui cerc vicios. Concluzia pe care R.M. Albérès o trage cu privire la aceste romane se potrivește perfect și lui „Solaris”: „Universul romanesc a încetat de a fi o lume ce se pretează în mod docil inventarului și analizei, pentru a deveni o lume necunoscută ce curge peste logaritmi, simboluri și corespondențe. Eroul romanului a devenit Tezeu în labirint”. Dacă în romanele scriitorilor amintiți evenimentele se petrec într-un peisaj convențional, lipsit de orice atribute reale sau, mai precis, expurgat de aceste atribute, în „Solaris” se recurge la o metaforă de o rară forță expresivă. Planeta Solaris este ca însăși un univers nepătruns, iar lupta oamenilor de a-l înțelege este lupta omului cu necunoscutul. Sensul acestor întâmplări nu trebuie neapărat socotit deprimant. De altfel, după cum arătam mai sus, cititorul nici nu așteaptă rezolvări miraculoase și radicale ale enigmei. Rezolvări de acest tip pot fi întâlnite în literatura de duzină a *science-fiction*-ului, unde contactul cu civilizații mult diferite ca structură și chiar nonatropomorfe se realizează în mod rapid și ingenios. Farmecul lui „Solaris” nu stă în așteptarea împlinirii clișeului. O poezie superioară apare sub aparența eșecurilor acelor oameni care nu reușesc să înțeleagă. Este poezia labirintului, poezia acțiunii și bucuriei pure de a cerceta.

Modificarea ideii de science-fiction. Scrieri ca „Solaris” sugerează de fapt un anume sfârșit al ideii „clasice” de *science-fiction*, înglobând genul în masa literaturii obișnuite. Dar până la asimilarea lui totală de către literatură va mai trece un timp. Deocamdată se poate vorbi însă foarte bine despre un gen literar aparte, ce continuă tradiția milenară a basmelor, tradiție care la rândul ei se nutrește din străvechile mituri. Receptarea lui are loc după regulile receptării basmului, ținând de o apetență a previzibilului final, satisfăcând o dorință de soliditate de ansamblu, ce se menține în ciuda tuturor neprevăzutelor întâmplări pasagere.

Luciditatea își face însă loc din ce în ce mai mult în conștiința cititorului modern. Ea lasă tot mai puțin spațiu pentru plăcerile pasive ale unui univers livresc previzibil, dominat deci fals demiurgic. Este foarte posibil deci ca într-o bună zi cititorii de *science-fiction* să se declare sătui de practicarea și trăirea unei rigori artificiale. Pe de altă parte trebuie însă să remarc necesitatea psihologică profundă a literaturii de anticipație sub raport informațional. Este foarte posibil ca mulți dintre cititorii ei să o urmărească, mânați de dorința neclarificată de a se informa științific, de dorința de a fi, măcar în felul acesta, în pas cu dezvoltarea științifică a epocii. Din acest punct de vedere o parte a *science-fiction*-ului este o încercare eroică de a informa științific. Din păcate însă, acele scrieri ce nu renunță la un quantum sensibil de informație științifică aseasonat literar sunt iremediabil ratate sub ambele raporturi. Problema informării științifice are, după cât se pare, alte rezolvări.

Natura anticipației. Vă amintiți acea savuroasă afirmație despre faptul că o propoziție de tipul „Marchiza ieși la ora cinci” nu mai poate fi scrisă? Literatura de anticipație este însă saturată de întâmplări de felul acesta (în ea marchizele ies tot timpul, la toate orele, ea nu urmează o cale ce coincide cu evoluția literaturii în general). De aici poate și abundența producțiilor. Paradoxal în aparență, o literatură de întâmplări și fapte multe este mai ușor de scris decât una dedicată unor zone ale conștiinței. Și astfel, sunt eroi ai *fantascienței* care trec fără să obosească dintr-o carte în alta, parcurg întâmplări nemaipomenite, mor chiar, dar numai pentru a reînvia în volumul următor sub un alt nume și într-o conjunctură schimbată, traversează ca niște personaje de basm toate adversitățile. O crâncenă soartă literară au mulți dintre acești eroi, siliți să se urce în nave cosmice sau în submersibile de mare adâncime. Ei trebuie să acționeze sau, mai precis, trebuie să illustreze ideea de acțiune. Și, fatal, acțiunile lor sunt

extraordinar de limitate, în ciuda eforturilor demne de toată lauda pe care le fac autorii. Cu toții trec prin încercări la care îi supune o natură ostilă, cu toții le biruie, fiindcă altfel nu se poate (aici ar putea fi vorba despre asemănarea pe care o are *science-fiction*-ul cu basmele, unde principiul bun iese totdeauna învingător, până la urmă). Dramele care se petrec nu pot fi drame de conștiință într-o viață în care latura materială, tehnică este atât de absorbantă și cere o asemenea participare. Dacă destui eroi ai literaturii de anticipație nu pot scăpa de clișee, aceasta se datorează și cadrului fatal limitat în care ei își desfășoară viețile și acțiunile, în ciuda aparentei înființări a posibilităților. E aproape de necrezut cum o literatură bazată atât de esențial pe fantezie, având un spațiu teoretic nelimitat înaintea sa, izbutește să rămână deseori monotonă. Niciun alt gen literar nu se pretează mai riguros la formalizări tematice (decât poate basmul). Intervine aici un paradox nu atât de inexplicabil pe cât pare: infinitatea de întâmplări prin care trec eroii aceștia este de fapt, și nici nu poate fi altfel, o extrapolare, înțeleasă în sensul cel mai larg, a unor întâmplări deja petrecute, deja văzute. Este deci o infinitate care are legile ei și ascultă de anumite teme cunoscute pe care le complică în mod mai mult sau mai puțin ingenios. De aici bizara situație ce face ca o literatură a imprevizibilului să fie cea mai previzibilă. Lupta pentru cucerirea necunoscutului (în ordinea materială a lucrurilor) are „legile” ei, care apar în mai toate cărțile dedicate temei respective; există un mecanism al explorării ce nu se schimbă. Eroii trebuie neapărat să se urce în navă și să plece. Ei trebuie să facă aceasta orice s-ar întâmpla, indiferent dacă nava este fonică sau de alt tip. Apoi ei trebuie să descindă pe planeta respectivă, după ce în prealabil au trecut prin niște încercări mai mari sau mai mici. Oricât de ingenios și inventiv ar fi tratate aceste episoade ce nu pot fi ocolite, ele rămân previzibile, perfect previzibile. La fel sunt și alte genuri de întâmplări ce se ivesc în literatura de *science-fiction*. De exemplu, istoria unei descoperiri, cu peripeții tehnice dintre cele mai variate sau redarea unor călătorii ce se consumă în cadrul planetei noastre. Previzibilitatea aceasta m-a obsedat îndelung și am încercat să o depășesc.

Scriitorul nu ar mai trebui să încerce să deducă civilizația materială a viitorului, întrucât, oricât de spectaculoase i-ar fi salturile, ea rămâne previzibilă în esența ei, ci să-și îndrepte atenția mai cu seamă către modul în care se va dezvolta conștiința umană. Acesta este tărâmul în care *science-fiction*-ul va putea să evolueze. În acest domeniu lucrurile nu sunt

previzibile, aici salturile pot trezi un interes literar. Nu evoluția materială este interesantă în literatură, nu mijloacele de transport sau alte lucruri de genul acesta, ci modul în care se va schimba conștiința omenească, mișcările pe care aceasta le va face.

Redactor : HERTA SPUHN

Tehnoredactor : MARIANA PUȘCAȘU

Apărut 1970.

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic
„Casa Științei“, Piața Științei nr . 1, București ,
Republica Socialistă România

Lei 3

